МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Кваліфікаційна робота
магістра

на тему **ЕТНОГРАФІЧНА ЛЕКСИКА У СКЛАДІ ДІАЛЕКТУ СКОТС**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0354-а
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Рибалка Марія Сергіївна

Керівник к.ф.н., доц. Лужаниця О.І.
Рецензент к.п.н., доц. Надточій Н.О.

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра англійської філології та лінгводидактики
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська
Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Надточій Н. О._____
«____»_____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

РИБАЛІЦІ МАРІЇ СЕРГІЇВНІ
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту): «Етнографічна лексика у складі діалекту Скотс»

Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту): Лужаниця Олена Іванівна, к.ф.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом ЗНУ від «20» ___березня___ 2025 року № ____425-с___

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту):12 грудня 2025 року

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту): теоретичні положення сучасної лінгвістики, діалектизму та словотвірного аналізу; матеріали дослідження діалекту Скотс

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1) теоретичні засади вивчення етнографічної лексики; 2) практичні принципи аналізу етнографічної лексики у діалекті Скотс

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання ви-дав	завдання прийняв
Вступ	Лужаниця О. І., к.ф.н., доц.	12.05.2025	15.06.2025
Розділ 1	Лужаниця О.І ., к.ф.н., доц.	15.06.2025	16.08.2025
Розділ 2	Лужаниця О.І.., к.ф.н., доц.	16.08.2025	21.09.2025
Висновки	Лужаниця О.І.., к.ф.н., доц.	21.09.2025	21.10.2025

6. Дата видачі завдання_____12.05.2025_____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2025	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2025	виконано
3.	Написання вступу	червень 2025	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	серпень 2025	виконано
5.	Написання практичного розділу	вересень 2025	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2025	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	листопад 2025	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	листопад 2025	виконано
9.	Захист	грудень 2025	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант _____ __М. С. Рибалка____
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ __О. І. Лужаниця_____
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____ _____М. В. Залужна____
(підпис) (ініціали та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП……..… 3

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЕТНОГРАФІЧНОЇ ЛЕКСИКИ……...… 5

1.1 Поняття етнографічної лексики в сучасній лінгвістиці…… 5

1.2 Походження діалекту Скотс та його місце у системі германських мов…… 10

1.3 Лексичні особливості діалекту Скотс…… 20

РОЗДІЛ 2 ЕТНОГРАФІЧНА ЛЕКСИКА В ДІАЛЕКТІ СКОТС 28

2.1 Тематичні групи етнографічної лексики в діалекті Скотс……. 28

2.2 Лексико-семантичні особливості етнографічної лексики Скотс…… 32

2.3 Роль етнографічної лексики в сучасному мовленні Скотс…… 39

ВИСНОВКИ…….. 49

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……. 53

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 51 стор., 58 джерел.

Об’єкт дослідження: етнографічна лексика у складі діалекту Скотс.

Мета роботи: дипломної роботи є комплексний аналіз етнографічної лексики діалекту Скотс, зокрема її семантичних, структурних та етимологічних особливостей, а також визначення її ролі й функціонування у сучасних і історичних текстах.

Теоретико-методологічні засади: даного дослідження становлять положення сучасної лінгвістики, зокрема лексикології, діалектології, етнолінгвістики та соціолінгвістики, які розглядають мову як відображення культурного та етнічного досвіду народу.

Отримані результати: У ході дослідження виявлено, що етнографічно марковані лексичні одиниці охоплюють тематичні групи, пов’язані з традиційним побутом, господарською діяльністю, соціальними відносинами та обрядовістю. З’ясовано, що ці лексеми характеризуються національно-культурною зумовленістю, архаїчністю та обмеженою перекладністю. Доведено, що етнографічна лексика виконує не лише номінативну, а й ідентифікаційну та зберігальну функції, сприяючи збереженню мовної та етнічної самобутності діалекту Скотс у сучасному мовленні.

***Ключові слова**: лексика, етнографічна лексика, діалект, Скотс*

ВСТУП

Мова є не лише засобом спілкування, а й важливим носієм культурної, історичної та етнічної пам’яті народу. Особливо яскраво національно-культурна специфіка відображається у лексиці, зокрема в етнонімах етнографічної лексики, яка фіксує особливості побуту, традицій, звичаїв, світогляду та соціальної організації певного етносу або соціальної спільноти. Саме тому вивчення культурно маркованої етнографічної лексики становить значний інтерес для сучасної лінгвістики, етнолінгвістики та соціолінгвістики.

Особливе місце серед різновидів англійської мови посідає діалект Скотс, що розповсюджений на території Шотландії та має давню історію розвитку. Діалект Скотс зберіг значну кількість лексичних одиниць, тісно пов’язаних із традиційною культурою шотландського народу, його фольклором, народними промислами, соціальними інститутами та щоденним життям. Етнографізми в складі діалекту Скотс виступає важливим маркером національної ідентичності та культурної спадщини, а також слугує засобом репрезентації етнічної самобутності в художніх і публіцистичних текстах.

Актуальність роботи зумовлена прагненням вивчення регіональних та діалектних форм мовлення для збереження культурної ідентичності та пам’яті народу.

Наукова новизна полягає у спробі власного дослідження і розбору етнографічної лексики діалекту Скотс, у створенні власної класифікації тематичних груп.

Об’єктом дослідження є лексичний рівень діалекту Скотс.

Предметом дослідження є етнографічна лексика у складі діалекту Скотс.

Метою дослідження є встановлення мовної картини світу на матеріалі етнографізмів діалекту Скотс.

Поставлена мета зумовлює вирішення таких **завдань**:

– уточнити поняття етнографічної лексики у сучасній лінгвістиці;

– вивчити та проаналізувати літературу стосовно походження діалекту Скотс;

– розглянути лексичні особливості діалекту Скотс для подальшого аналізу;

– розглянути та створити класифікацію тематичних груп у діалекті Скотс;

– виявити особливості лексико-семантичні особливості етнографічної лексики Скотс.

Матеріалом дослідження є дописи вчених Вільяма Крейгі (William A. Craigie), Девіда Мурісса (David Murison), Крістіана Кея (Christian Kay) та словники університетських бібліотек.

Методи дослідження становлять лінгвістичне спостереження та аналіз, порівняльний аналіз, описовий і компонентний методи, метод суцільної вибірки.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання його результатів для подальших досліджень у галузях лексикології та діалектології, а також в освітньому процесі під час підготовки лекцій з лексикології.

Структура роботи: дослідження складається з вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У вступі подано загальні відомості про роботу: від умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження до визначення об’єкта, предмета та структурування роботи.

У першому розділі подаються загальні відомості про поняття етнографічної лексики, походження діалекту Скотс та його лексичні особливості.

Другий розділ містить власний аналіз тематичних груп діалекту Скотс, їх особливості та значущість у формуванні мовної картини світу діалектоносіїв.

У висновках подано узагальнення результатів проведеної роботи.

Загальна кількість сторінок 51, кількість використаних джерел 58.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЕТНОГРАФІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

1.1 Поняття етнографічної лексики в сучасній лінгвістиці

Етнографічна лексика становить особливий пласт словникового складу мови, який безпосередньо пов’язаний із матеріальною та духовною культурою певного етносу. До неї належать слова та словосполучення, що називають реалії побуту, традиційні заняття, елементи одягу, страви, житло, обряди, вірування та інші компоненти національної культури.

Лінгвістичні дослідження часто розглядають етнографічну лексику у межах безеквівалентної або частково еквівалентної лексики, оскільки багато з таких одиниць не мають точних відповідників в інших мовах. Вони виконують не лише номінативну, а й культурно-інформативну функцію, зберігаючи відомості про історичний розвиток і світогляд носіїв мови.

Етнографічна лексика тісно пов’язана з поняттям мовної картини світу, адже саме через такі одиниці мова фіксує специфічний досвід етносу. Особливо яскраво цей лексичний шар представлений у діалектах, де традиційні елементи культури зберігаються значно довше, ніж у літературній мові.

У сучасній лінгвістиці дедалі більшого значення набувають дослідження, спрямовані на вивчення взаємозв’язку мови й культури, мови й етнічної свідомості, мови та національної ідентичності. У цьому контексті особливу увагу привертає етнографічна лексика як складова лексичної системи мови, що відображає специфіку матеріальної та духовної культури певного етносу. Саме через етнографічно марковані лексичні одиниці мова фіксує традиційний спосіб життя народу, його соціальні інститути, вірування, звичаї та історичний досвід.

Проблема визначення етнографічної лексики не має однозначного трактування, що зумовлено міждисциплінарним характером цього поняття. У працях лінгвістів, етнографів і культурологів етнографічна лексика розглядається під різними кутами зору: як частина національно маркованої лексики, як компонент мовної картини світу або як репрезентація етнічної культури в мові. Д. Крістал зазначає, що лексичний склад мови є найбільш чутливим рівнем мовної системи до соціальних і культурних змін, оскільки саме лексика найшвидше реагує на трансформації в житті суспільства [Crystal 1995].

В межах етнолінгвістичного підходу етнографічна лексика трактується як сукупність лексичних одиниць, що безпосередньо пов'язані з традиційною культурою етносу та мають чітке культурне або побутове маркування. Дж. Фішман, аналізуючи співвідношення мови й етнічності, підкреслює, що лексика, пов'язана з традиційним способом життя, виконує функцію збереження етнічної пам'яті та передачі культурних цінностей між поколіннями [Fishman 1977]. У цьому сенсі етнографічна лексика постає як інструмент культурної тяглості.

Важливий внесок у розуміння етнографічної лексики зробили представники соціолінгвістики. Зокрема, Д. Гаймс у своїй концепції етнографії мовлення наголошує на тому, що мовні одиниці не можуть бути повністю інтерпретовані без урахування соціального й культурного контексту їх функціонування [Hymes 1964]. Етнографічна лексика, з цієї точки зору, є результатом взаємодії мови з конкретними соціальними практиками та культурними моделями поведінки. Етнографічна лексика часто розглядається як складова національно-культурної лексики. Т. МакАртур зазначає, що культурно марковані слова відображають «унікальні реалії життя певної мовної спільноти» і нерідко не мають повних еквівалентів в інших мовах [McArthur 1992]. Саме ця безеквівалентність є однією з визначальних ознак етнографічної лексики, що ускладнює її переклад і водночас підкреслює її культурну цінність.

Дослідники наголошують, що етнографічна лексика охоплює назви предметів побуту, традиційного одягу, їжі, житла, знарядь праці, соціальних

ролей, народних свят, обрядів і вірувань. У працях С. Голла підкреслюється, що такі лексичні одиниці формують символічний простір культури й беруть участь у конструюванні колективної ідентичності [Hall 1990]. Таким чином, етнографічна лексика виконує не лише номінативну, а й ідентифікаційну функцію.

У вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці також поширене розуміння етнографічної лексики як частини мовної картини світу. Згідно з цим підходом, лексика, пов'язана з етнографічними реаліями, відображає специфічний спосіб концептуалізації дійсності, притаманний певному етносу. Дж. Едвардс зазначає, що мова є одним із ключових маркерів ідентичності, а етнографічна лексика – одним із найстійкіших її елементів [Edwards 2009].

У сучасній лінгвістичній науці існує кілька підходів до трактування етнографічної лексики, що зумовлено різними теоретичними парадигмами та дослідницькими завданнями. Одні науковці розглядають її в межах лексикології як частину національно маркованої лексики, інші – у межах етнолінгвістики як відображення культурного досвіду етносу, а треті – в контексті соціолінгвістики як засіб мовної ідентифікації.

Лексикологічні дослідження етнографічної лексики часто ототожнюють її з культурно зумовленою лексикою. Так, у працях Д. Кристала та Т. МакАртура наголошується, що лексичні одиниці, пов'язані з конкретними культурними реаліями, утворюють окремий пласт словникового складу, який не може бути повністю зрозумілий поза межами відповідної культури [Crystal 1995; McArthur 1992]. Водночас ці дослідники підкреслюють, що не вся культурно маркована лексика є етнографічною, оскільки остання має чіткий зв'язок із традиційним способом життя та історично сформованими формами соціальної організації.

Значний внесок у розмежування понять «етнографічна лексика», «реалії» та «безеквівалентна лексика» зробили дослідники перекладознавчого напряму. Вони зазначають, що безеквівалентна лексика визначається насамперед відсутністю точного відповідника в іншій мові, тоді як етнографі-

чна лексика характеризується насамперед культурною специфікою та етнічною зумовленістю. Таким чином, етнографічна лексика може мати перекладні відповідники, проте зберігати національно-культурну маркованість.

Окрему увагу дослідники приділяють функціональному аспекту етнографічної лексики. На думку Р. Вордгау, такі лексичні одиниці виконують не лише номінативну функцію, а й низку додаткових функцій: експресивну, оцінну, ідентифікаційну та символічну [Wardhaugh 2006]. Саме багатофункціональність етнографічної лексики зумовлює її активне використання в художніх текстах, фольклорі та сучасному публічному дискурсі.

Наукова література також наголошує на історичному вимірі етнографічної лексики. Багато таких лексичних одиниць мають архаїчний характер або зберігають значення, що втратили актуальність у стандартній мові. Проте, як зазначає Л. Мілрой, навіть у разі обмеженого вжитку етнографічна лексика продовжує функціонувати як маркер соціальної пам’яті та культурної спадщини [Milroy 1987]. Це особливо характерно для діалектів і регіональних мовних систем.

Важливим є й питання класифікації етнографічної лексики. У сучасних дослідженнях пропонуються різні принципи її систематизації: тематичний, функціональний, семантичний, історичний. Найпоширенішим є тематичний підхід, відповідно до якого етнографічна лексика групується за сферами людської діяльності, такими як традиційний побут, господарство, харчування, одяг, житло, суспільні відносини та обрядовість. Такий підхід дозволяє комплексно описати культурну специфіку лексичного складу певної мови або діалекту.

У межах діалектологічних досліджень етнографічна лексика розглядається як один із найстійкіших компонентів регіональних мовних систем. Діалекти, на відміну від стандартних мовних форм, значно повніше зберігають лексичні одиниці, пов’язані з традиційним способом життя, локальними формами господарювання, соціальними структурами та обрядовістю. Саме

тому аналіз етнографічної лексики в діалектах дає змогу реконструювати культурно-історичний досвід мовної спільноти.

Представники класичної діалектології наголошували на тому, що лексичний рівень є найбільш інформативним для виявлення регіональної специфіки. Так, у працях В. Крейґі та А. Воррака, присвячених шотландським діалектам, зазначається, що значна частина словникового складу регіональних різновидів мови безпосередньо пов’язана з місцевими формами побуту та традиційної культури [Craigie 1924; Warrack 1911]. Етнографічна лексика в таких дослідженнях виступає своєрідним «культурним архівом», у якому збережено відомості про матеріальну та духовну культуру регіону.

У сучасній діалектології етнографічна лексика розглядається не лише в діахронічному, а й у синхронічному аспектах. Дослідники підкреслюють, що навіть за умов глобалізації та стандартизації мовлення діалекти продовжують виконувати функцію збереження локальної ідентичності. Р. МакКолл Міллар зазначає, що діалектні лексеми, зокрема етнографічно марковані, активно використовуються як символи регіональної належності та культурної самобутності [Millar 2007]. Таким чином, етнографічна лексика в діалектах є не лише реліктом минулого, а й активним елементом сучасного мовлення.

Важливим аспектом дослідження етнографічної лексики є її взаємозв’язок із соціальними чинниками. Соціолінгвістичні дослідження показують, що вживання етнографічних лексем залежить від віку мовців, соціального статусу, рівня освіти та комунікативної ситуації. Л. Мілрой у своїй теорії соціальних мереж доводить, що щільні локальні спільноти сприяють збереженню традиційної лексики, зокрема етнографічної [Milroy 1987]. Це особливо актуально для сільських регіонів і малих спільнот, де діалектне мовлення залишається основним засобом комунікації.

У художній літературі та фольклорі етнографічна лексика виконує важливу стилістичну та експресивну функцію через використання діалектних етнографізмів. Автори створюють ефект автентичності, передають національний колорит і підкреслюють культурну специфіку зображуваного

середовища. Дж. Корбетт зазначає, що в шотландській літературі етнографічна лексика діалекту Скотс слугує засобом конструювання національного дискурсу та утвердження культурної самобутності [Corbett 1997]. У цьому контексті етнографічна лексика набуває не лише номінативного, а й ідеологічного значення.

Дослідження етнографічної лексики в діалектах також тісно пов'язане з лексикографією. Діалектні словники, такі як *"Dictionary of the Older Scottish Tongue"* та *"Scottish National Dictionary"*, не лише фіксують значення лексем, а й подають інформацію про культурний контекст їх уживання. За словами К. Кей, лексикографічні джерела є незамінними для вивчення історичної семантики етнографічної лексики, оскільки вони дозволяють простежити зміни значень і сфер уживання лексичних одиниць упродовж часу [Kay 1995].

Отже, етнографічна лексика в діалектологічному аспекті постає як комплексне явище, що поєднує мовні, культурні та соціальні характеристики. Її аналіз у межах діалектних систем дає змогу глибше зрозуміти механізми збереження культурної спадщини в мові та підготувати ґрунт для вивчення конкретних мовних різновидів, зокрема діалекту Скотс.

1.2 Походження діалекту Скотс та його місце у системі германських мов

Мовна ситуація на Британських островах упродовж історії вирізнялася складною взаємодією германських, кельтських і романських мовних елементів, що формували культурну ідентичність народів регіону. Одним із найвиразніших результатів цієї взаємодії став розвиток шотландського діалекту Скотс, який протягом понад семи століть посідав особливе місце в мовному просторі Північної Британії. Попри певну схожість із англійською, Скотс розвивався незалежно, набуваючи власних фонетичних, граматичних і лексичних рис, а також зберігаючи значний шар лексики, пов'язаної з

побутом, традиціями, заняттями та природним середовищем шотландців – тобто етнографічну лексику, що є предметом цього дослідження.

У межах германських мов Скотс належить до західної підгрупи й походить від давньоанглійського діалекту північних англів – *Northumbrian Old English*, яким розмовляли на теренах давнього королівства Нортумбрія [Aitken 1984]. Саме цей діалект, із притаманними йому архітектонічними структурами та фонологічними закономірностями, став основою формування давньошотландської мови *Old Scots* (Старошотландська мова). Цей процес розпочався приблизно у VII столітті, коли англи поширилися на територію сучасного південного сходу Шотландії, зокрема на землі Лотіану та Бервіку. Упродовж IX–XII століть процес мовної еволюції відбувався під впливом скандинавських запозичень – наслідку контактів із норвежцями та данцями, які активно колонізували узбережжя Північного моря [Grant, Dixon 1921].

Із утворенням Королівства Шотландії в XIV столітті давньошотландська мова стала основним засобом офіційного спілкування, адміністративного діловодства і літературного творення. Цей період характеризується розвитком так званого *Middle Scots* (Середньошотландська мова) – мови, яка функціонувала як повноцінна культурна система, а не периферійний діалект [McClure 1981]. Саме в цей час з’являються перші перекладні релігійні тексти, поезія Роберта Генрісона та Вільяма Данбара, офіційні документи та королівські укази, укладені не латиною чи англійською, а саме Скотс.

Важливим свідченням самодостатності Скотс є розвиток його власної етнографічної лексики. Для позначення явищ побуту, одягу, землеробства та соціальних відносин у мові збереглися оригінальні шотландські слова: *kirk* («церква»), *bairn* («дитина»), *gloamin* («сутінки»), *laird* («землевласник»), *cloot* («ганчірка, шмат тканини»), *lumm* («димар»), *wee* («маленький»). Ці лексеми, на думку Д. А. Мурісона [Murison 1979], не лише зберігають архаїзми давньоанглійського походження, а й відображають етнокультурні риси традиційного укладу життя шотландців. Такі слова виступають носіями етнографі-

чної інформації, зокрема щодо матеріальної культури, соціальної ієрархії та духовних уявлень народу.

Як зазначав Дж. Макклур [McClure 1994], Скотс є не просто “відгалуженням” англійської, а самостійним етапом еволюції давньоанглійської мови, який з часом розвинувся в окремий мовний різновид із власними нормами вимови, правопису та слововживання. Досліджуючи морфологічні відмінності між Скотс і стандартною англійською, вчений довів, що Скотс має стабільну систему флексій, збереження давніх форм минулого часу (*kent* – «знав», *gaed* – «йшов»), а також власну лексику, відмінну від стандартної англійської (*quine* замість *girl*, *ken* замість *know*).

Протягом XVI–XVII століть шотландська мова досягла рівня функціонально повної системи, здатної передавати як офіційно-ділову, так і художню інформацію. Водночас, після політичної Унії 1707 року, коли англійська стала єдиною мовою адміністрації, суду та освіти, Скотс поступово втратив офіційний статус. Попри це, як підкреслюють McClure [McClure 2000] і Millar [Millar 2018], мова продовжувала активно функціонувати в усному спілкуванні, фольклорі, пісенній традиції та етнографічному мовному середовищі. Особливо яскраво вона збереглася у творах Роберта Бернза, який, використовуючи Скотс, підкреслював зв’язок між народним словом і культурною самосвідомістю шотландців.

Сучасні лінгвісти [Millar 2018; Trudgill 2000] зазначають, що Скотс являє собою класичний приклад контактної германської мови, в якій спостерігаються риси не лише давньоанглійської спадщини, а й елементи скандинавських та кельтських мовних систем. Це підтверджується наявністю запозичень типу *bairn* (давньоскандинавське *barn*), *sark* [«сорочка»], *kirk* [«церква»] – слів, які мають скандинавське етимологічне походження. Таким чином, історія становлення Скотс демонструє, що ця мова є унікальним продуктом взаємодії різних германських і негерманських компонентів, утворюючи своєрідну «мовну екосистему» Північної Британії. Її лексика, фонологія та синтаксис наочно відображають етнокультурний розвиток Шотландії, а етнографічна

лексика виступає основним джерелом знань про народне життя, звичаї, побут і менталітет.

Германські мови, за загальновизнаною класифікацією [Comrie 1990; Ringe 2006], поділяються на три основні групи: північногерманську (скандинавську), східногерманську (тепер мертву, представником якої була готська), та західногерманську, до якої належать англійська, німецька, нідерландська, фризька та шотландський Скотс. Питання про точне місце Скотс у цій системі залишається дискусійним, однак більшість сучасних дослідників визнають його представником англо-фризької підгрупи західногерманських мов [Aitken 1984; McClure 1994; Millar 2016].

Аналіз фонетичних, морфологічних та лексичних особливостей Скотс дає підстави стверджувати, що мова розвивалася паралельно з англійською, не підпадаючи повністю під ті зміни, що характеризували розвиток південних діалектів Англії, зокрема Велике Зсування Голосних (Great Vowel Shift). Саме тому Скотс зберіг чимало архаїчних рис давньоанглійської та деякі елементи, спільні для фризької мови [Millar 2018]. Типологічно Скотс демонструє близькість до англійської, але на відміну від неї має більш збережену фонологічну систему.

Так, традиційні форми на позначення дому (*hoose* замість *house*), вуха (*lugg* замість *ear*), вогнища (*ingle*) чи роботи (*wark* замість *work*) свідчать про те, що ця мова частково уникла впливу фонетичних процесів англійського стандарту. Подібні приклади розглядає Aitken, відзначаючи, що «Скотс зберігає значно давніший етап англійської фонології, що відрізняє його від сучасної англійської мови як за вокалічною системою, так і за артикуляцією приголосних» (тут і далі переклад наш. – М. Р.) [Aitken 1979]. Цікавою у порівняльному плані є фризька мова, що має структурну спорідненість із Скотс – насамперед у лексичній системі та синтаксичних формах.

Багато шотландських діалектів демонструють подібні моделі граматичного узгодження, наприклад збереження стародавньої конструкції дієслів у минулому часі на -it / -ed, представленої як *kent, spak, makit* (зам. англ. *knew,*

spoke, made). Джонстон [Johnston 1997] вважає, що ця архаїчна стабільність поєднується з динамізмом контактних процесів, які збагачували Скотс запозиченнями з давньоскандинавської (*bairn, kirk*) та французької (*court, gentil, servant*).

Союз етнолінгвістичних чинників і географічної відособленості зумовив розвиток Скотс як контактного різновиду германської мовної системи. У термінах Грема Традгілла [Trudgill 2000], Скотс можна розглядати як «модель геолінгвістичної стабільності»: віддаленість від центрів англійської стандартизації сприяла збереженню архаїчних форм, тоді як активні зовнішні контакти забезпечували постійне оновлення словникового складу.

Додатковим свідченням відносної автономності Скотс у межах германських мов є функціонування власних діалектних підсистем – північного, південного, центрального та острівного різновидів [Murison 1979]. Кожен із них не лише має свої фонетичні особливості, а й відображає локальні культурні риси. Наприклад, у північному варіанті *Insular Scots* (Острівний шотландський) побутує велика кількість запозичень з норвежської (*böle* – «ферма», *gairden* – «садибна ділянка»), тоді як у південних діалектах відчутний вплив північної англійської (*ay* – «так», *owt* – «щось»).

Д. Мілрой і Л. М. Мілрой [Milroy, Milroy 1992] у своїх дослідженнях соціальних мереж і мовної варіації зазначають, що Скотс функціонує як система локальних ідентичностей: носії мови нерідко використовують її для підкреслення приналежності до певної спільноти або регіону. Таким чином, класифікаційна належність Скотс виходить за межі суто лінгвістичної категорії – вона також є маркером соціокультурної приналежності, що проявляється на рівні етнографічної лексики.

Як підкреслює Роберт Маккол Міллар, важливим критерієм визначення Скотс серед германських мов є не лише структура, а й комунікативна функція: «Скотс є західногерманським мовним кодом із самостійною історичною тяглістю та специфічною культурною вкоріненістю в межах національної ідентичності» [Millar 2016]. Таким чином, попри близькість до англійської, Скотс

демонструє достатній ступінь автономії, щоб вважатися самостійним мовним утворенням.

У типовому порівнянні із нідерландською мовою Скотс виявляє більше спільних типологічних рис, ніж із німецькою. Обидві мови характеризуються стабільною синтаксичною структурою, частковим збереженням простих флексій і тенденцією до економії граматичних засобів. Наприклад, Скотс не має розвинутої системи артиклів, як німецька, натомість активно використовує контекстуальний порядок слів для позначення категорій визначеності. Це зближує його із нідерландською та віддаляє від континентальних германських мов.

Фонологічна подібність між Скотс і нідерландською простежується у системі коротких голосних, де зберігаються співвідносні форми: *guid / goed* («добрий»), *heid / heid* («голова» або «свідомість»), *licht / licht* («світло»). Водночас, у лексичному плані Скотс набагато ближчий до англійської, оскільки значна частина базової лексики спільна з нею: *man, land, house, water, day, night*. Це дає підстави для висновку, що Скотс посідає проміжну позицію між англійською та фризькою, зберігаючи зв’язок із континентальною германською групою.

Класифікаційна суперечливість Скотс полягає у тому, що він одночасно належить до англо-фризької підгрупи, але має окрему лінію еволюції, що розвивалася паралельно з англійською. Як зазначає McClure [McClure 1994], шотландська мова «існує на перетині двох систем – історичної англійської спільності та культурної самобутності Шотландії». Цей подвійний статус і визначає місце Скотс у германській ієрархії. З точки зору етнолінгвістики, Скотс важливий не лише як об’єкт класифікації, а й як приклад збереження національної мовної спадщини. Його структурна стабільність тісно пов’язана з етнографічною пам’яттю. Назви традиційних ремесел (*weaver, crofter, lorner)*, частин побуту (*bothy* – «хатина», *ingle* – «вогнище»), а також народних свят (*Hogmanay* – Новий рік, *Burns Nicht* – День Роберта Бернза) репре-

зентують лексичний шар, у якому мова перетворюється на засіб етнокультурної спадкоємності.

Таким чином, місце Скотс у системі германських мов визначається його гібридною природою: мовою водночас архаїчною і модерною, із глибокими коренями у давньоанглійській традиції, але з неповторним шотландським етнографічним змістом. Це поєднання робить Скотс надзвичайно цінним для лінгвістичного аналізу етнографічної лексики як віддзеркалення культурної історії народу.

Етнографічна лексика діалекту Скотс становить один із найважливіших аспектів дослідження культурної специфіки британського Півночі. Вона відображає матеріальну, соціальну й духовну культуру народу, передає особливості традиційного способу життя, народних уявлень, звичаїв та системи цінностей. За визначенням А. Дж. Ейткена [Aitken 1984], «Лексикон Скотс репрезентує не лише мовну, але й національно-культурну спадщину», тобто мовна система Скотс є водночас носієм і репрезентантом етнічної ідентичності.

Етнографічна лексика Скотс зберігає цінні свідчення про історичні форми побуту, соціальної організації та народної творчості. За семантичним критерієм її можна поділити на кілька основних тематичних груп:

1. Побут і житло

Сюди належать назви елементів житла, предметів ужитку, побутових реалій: *but and ben* (двокімнатна хата, з «передньою» та «задньою» частиною), *lumm* («димова труба»), *ingle* («камін, домашнє вогнище»), *bothy* («хатина пастуха або фермера»), *cloot* («ганчірка»), *stane* («камінь»), *lum hat* («циліндр», дослівно – “димарний капелюх”). Ці лексеми не лише виконують номінативну функцію, а й несуть культурну інформацію про традиційне шотландське помешкання та сільський побут, що формувався в умовах суворого клімату й замкнутих спільнот.

2. Традиційна праця та ремесла

Великий пласт лексики стосується аграрної діяльності, рибальства, ткацтва, обробки вовни та деревини: *crofter* («дрібний фермер, що орендує

землю»), *ploughman* («орач»), *spinning-jenny* (діалектний варіант назви прядки), *weaver* («ткач»), *lorner* («учень або підмайстер»), *fisherlass* («рибачка»). Як зазначає Дж. М. Мурісон [Murison 1979], семантика цих термінів відтворює колективний досвід господарської діяльності, пов'язаний із природними умовами Шотландії. Особливістю є наявність термінів, що походять із давньоскандинавської мови (*böle* – «ферма», *skaith* – «ушкодження худоби»), які зберігають архаїчні уявлення про господарську автономію.

3. Природне середовище

Оскільки природний ландшафт Шотландії відігравав провідну роль у формуванні способу життя, у Скотс існує велика кількість номінацій для позначення елементів рельєфу та погоди: *loch* («озеро»), *brae* («схил пагорба»), *burn* («струмок»), *muir* («пустош»), *clachan* («невелике село»), *glen* («долина»), *dreich* («сірий, похмурий, вогкий»). Усі ці слова утворюють своєрідну «етнолінгвістичну карту природи» [Hickey 2016], яка через мову зберігає екологічні риси культурного середовища.

4. Родинно-побутові стосунки

У лексиці Скотс традиційно фіксується значна кількість назв родинних ролей і соціальних відносин: *bairn* («дитина»), *laird* («поміщик»), *lass* («дівчина»), *loon* («хлопець»), *guidman* («господар дому»), *guidwife* («господиня»), *neebor* («сусід»). Як відзначає McLeod [McLeod 2009], подібні номінації репрезентують соціальну структуру традиційної громади, де взаємини між людьми будувалися на основі взаємоповаги, спільної праці та звичаєвих норм.

5. Народна культура, звичаї та обряди

Етнографічна лексика у сфері духовної культури включає назви свят, сезонних традицій, музичних і танцювальних форм: *ceilidh* («вечір народних оповідань і пісень»), *Hogmanay* («святкування Нового року»), *Burns Nicht* («вечір Бернза»), *reel* («народний танець»), *pibroch* («варіаційна форма гри на волинці»). Через ці слова мова зберігає історичну пам'ять і забезпечує передачу культурних кодів від покоління до покоління.

У працях Роберта Маккола Міллара [Millar 2016; Millar 2018] наголошується, що етнографічна лексика Скотс є «основоположний елемент національної безперервності»: вона функціонує як місток між минулим і сучасністю, забезпечуючи лінгвокультурну наступність. Водночас саме завдяки етнографічній лексиці Скотс ідентифікується як відмінний від англійської мовний код, оскільки значна частина цієї лексики не має прямих відповідників у стандартній англійській, що свідчить про окрему культурну парадигму.

З погляду семантичної структури, етнографічна лексика Скотс має низку характеристик, притаманних локальним чи народним мовам. По-перше, вона гіперсемантизована: більшість слів охоплює кілька значень, які формуються через контекст або ситуацію. Наприклад, слово *burn* може означати і «струмок», і «мілину», а слово *brae* – не лише «схил», а й «село на пагорбі». По-друге, для лексики Скотс характерні експресивність і зверненість до побутового досвіду. Слова *wee* («маленький»), *bonnie* («гарний») чи *blether* («балаканина») надають мові емоційно-позитивного забарвлення, що відбиває дружній і безпосередній характер шотландського фольклору.

Варто наголосити, що збереження етнографічної лексики у Скотс значною мірою стало можливим завдяки усній традиції. Упродовж XVIII–XIX століть саме народна поезія та прозові оповіді виступали носіями культурної пам’яті. Роберт Бернз, Джеймс Хогг, а згодом і Г’ю МакДіармід використовували шотландську лексику як засіб вираження національної свідомості. Як відзначає McClure [McClure 1994], «Шотландська література мовою Скотс зберегла етнографічну лексику як живий резервуар національної ідентичності».

Етнографічна лексика Скотс зберігає не лише назви явищ матеріальної культури, а й національні стереотипи поведінки. Наприклад, слова *canny* («розважливий, обережний»), *dour* («стриманий, непохитний»), *thrawn* («упертий») описують риси шотландського характеру – замкнутість, самодостатність, силу волі, що стали частиною культурного автопортрету нації. У

такий спосіб Скотс втілює не лише мовну, а й етнопсихологічну реальність [Johnstone 2010].

Окрему групу складає етнографічна лексика, пов’язана з побутом горців – *Highland Scots* (високогірний шотландський). Вона відображає культурну своєрідність північних районів, де зберігались елементи гельської культури. Слова *clan* («рід»), *ceilidh* («вечір розмов і музики»), *tartan* («клітчастий візерунок кілта»), *sgian-dubh* («кинджал, який носиться у шкарпетці») становлять приклади семантичної взаємодії Скотс і гельської мовної системи. Така лексична інтеграція свідчить про багатошаровість шотландської ідентичності, де мова слугує інструментом синтезу культур.

Вже у цьому контексті особливу роль відіграє поняття *“*language ecology*”* [Haarmann 1989], тобто взаємозалежності мови, культури й середовища. У випадку Скотс ця екологічність проявляється в тому, що мова не лише пристосувалася до локальної природи Шотландії, але й стала відображенням самого ландшафту – гори, тумани, гранітні узвишшя, вузькі долини – усе це має відбиття у словниковому складі. Як пише Johnston [Johnston 1997], «Лексикон Скотс є відлунням самої землі, етнографією, вираженою в словах».

Отже, етнографічна лексика Скотс є не периферійним компонентом мовної системи, а її семантичним стрижнем, де зосереджено найбільш стійкі культурні й національні коди. Через слова, що позначають побут, природу та соціальні зв’язки, відтворюється картина традиційного життя шотландців і фіксуються уявлення про цінності спільноти. Збереження та активне функціонування таких лексем у мовленні сприяє міжпоколінній трансляції культурного досвіду й підтримує історичну тяглість мовної традиції. Саме цей пласт лексики доказує самобутність Скотс як у межах германських мов, так і в контексті європейської етнолінгвістичної спадщини.

1.3 Лексичні особливості діалекту Скотс

Проблема лексичної структури діалекту Скотс привертала увагу багатьох британських і європейських мовознавців, адже саме лексика є тією системною площиною, у якій найповніше відображено історію формування мови, її контактні зв’язки, соціальну диференціацію та культурну самобутність. На відміну від граматики, яка у більшості германських мов демонструє порівняльну стабільність, лексика Скотс характеризується винятковою варіативністю та збереженням значного пласта архаїчних і регіональних елементів, що робить її унікальним джерелом для вивчення розвитку мовної системи північної Британії.

За традиційною класифікацією [Aitken 1984; Grant, Dixon 1921], Скотс формувався з давньоанглійського північного діалекту, відомого як Northumbrian Old English, однак його лексичний склад зазнав набагато більшої диференціації, ніж граматична або фонетична система. Дж. Макклур [McClure 1994] підкреслював, що «лексика Скотс є живим архівом мовної історії Шотландії»: усталені форми, запозичення зі скандинавських, французьких і ґельських джерел створюють багатошаровий семантичний лад, у якому зберігається соціальна й культурна пам’ять народу.

Лексична система Скотс розвивалася в умовах тісного білінгвізму, що тривав від пізнього середньовіччя до сучасності. Поступово ареал Скотс зменшувався під впливом стандартної англійської, але значна частина словника залишалася функціонально стабільною. Особливістю лексики Скотс є високий ступінь внутрішньої стратифікації, тобто її складають архаїзми давньоанглійського походження, запозичення, неологізми нового часу та автохтонні інновації, що з’явилися на ґрунті діалектної граматики.

Як зазначає Millar [Millar 2016], у шотландській лексиці чітко виділяються чотири основні шари:

1. Спільногерманська спадщина, що сягає давньоанглійської лексики (*stane* «камінь», *brither* «брат», *fire* «вогонь»).

2. Скандинавські запозичення, успадковані через контакти з вікінгами (*kirk* «церква», *bairn* «дитина», *kist* «скриня»).

3. Французько-нормандський внесок, пов'язаний із феодальними зв'язками Шотландії з Францією (*court*, *gentil*, *servand*).

4. Ґельські та інтернаціональні елементи, які ввійшли до Скотс у післясередньовічний період (*ceilidh*, *tartan*, ben «*пагорб*», loch «*озеро*»).

Кожен із цих шарів має власну фонетичну та семантичну специфіку. Наприклад, германські основи зазвичай зберігають архаїчні співзвуччя, тоді як французькі запозичення у Скотс адаптувалися за моделлю вкорочення – *gentil* (порівняй англ. *gentle*), *servand* (англ. *servant*). Ґельські слова ж відзначаються наголосом на першому складі та часто зберігають оригінальну орфографію (*ceilidh*, *sgian-dubh*).

Дж. Д. Макклур [McClure 1981] зазначав, що лексика Скотс утворює цілу «сферу стилістичних варіантів», де одне поняття може мати кілька синонімів із різним соціальним та географічним забарвленням. Так, поряд із *child* існує *bairn*; *home – hoose*; *girl – lass* або *quine* (у північних районах Абердіну); *know – ken*; *stone – stane*. Ці пари свідчать про широкий діапазон лексичної варіативності, що дозволяє носієві обирати між «високим» та «народним» варіантами залежно від соціального контексту.

Дослідження [Murison 1979] підкреслюють, що формування лексики Скотс відбувалося під впливом різних північних мовних традицій, зокрема норвезьких та данських поселень на узбережжях. Це зумовило наявність у мові групи морських термінів: *brig* (міст або палуба корабля), *keel* (кіль), *firth* (морська затока), *skeelie* (умілий, спритний), *braw* (красивий). Частина цих слів має прямі паралелі в сучасній норвезькій та шведській мовах, що підтверджує наявність стійкої германської спадковості.

Певна частина лексики Скотс виконує функцію маркерів соціальної ідентичності. Як зазначає Millar [Millar 2018], у мовному середовищі Шотла-

ндії існує чітка «стратифікація лексем» – одні слова використовуються переважно в урбанізованих регіонах (Глазго, Едінбург), інші – на сільських теренах (Абердиншир, Файф). Наприклад, міські варіанти частіше містять елементи з англійської (*work*, *home*, *street*), тоді як сільські зберігають давні форми (*wark*, *hoose*, *gate*). У такий спосіб лексика відображає соціолінгвістичний градієнт суспільства, а варіативність стає важливим механізмом самовираження спільноти.

Величезною особливістю Скотс є стилістична гнучкість його лексики. Письменник та лінгвіст Г'ю МакДіармід [MacDiardim 1926] наголошував, що «мова Скотс має здатність одночасно виражати і піднесене, і повсякденне». Це пояснюється семантичним багатством слів, які можуть набувати широкого емоційного спектра. Наприклад, *wee* може бути як зменшувальним (милозвучним), так і іронічним; *braw* – як «хороший», так і «щасливий» залежно від інтонації; *aye* використовується для підтвердження та може мати відтінки впевненості, згоди або співчуття.

Важливим елементом лексики Скотс є збереження зменшувальних та ласкавих форм із суфіксами -ie або -y: *lassie*, *doggie*, *hoosie*, *toonies*. Такі форми часто мають емоційне забарвлення і використовуються в побутовому спілкуванні. Вони ведуть своє походження ще від давньоанглійського та давньоскандинавського словотворення, де суфікс -i/jan- виконував пестливу функцію [Aitken 1984]. Система демінутивів у Скотс є настільки розвиненою, що вона утворює окремий лексико-семантичний підрозділ, на підставі якого можна аналізувати емоційно-оцінювальну підсистему мови.

Окремої уваги заслуговує поведінковий лексикон та емоційно-характерологічні терміни, що відтворюють національний менталітет. Такі слова, як *canny* (розважливий), *dour* (стриманий, витривалий), *thrawn* (упертий, рішучий) набули символічного значення і часто використовуються в літературі для позначення типових рис шотландського характеру. За визначенням [Johnstone 2010], «Лексика Скотс є сховищем культурних стереотипів і народної психології.».

Не менш важливою особливістю є продуктивність словотвірних механізмів. Префікси та суфікси виконують як граматичну, так і стилістичну функції. Широко вживані суфікси -like, -some, -less, -fu(l) утворюють прикметники з емоційно-якісним забарвленням: *bairn-like* (дитячий), *blithesome* (радісний), *taeless* (невмілий), *gleefu(l)* (задоволений). Усі вони засвідчують збереження старогерманських словотвірних моделей, які в англійській зазнали більшої редукції.

Словотворення на ґрунті Скотс відзначається спонтанністю та високим ступенем семантичної продуктивності. Так, від дискурсивних основ можуть утворюватися імпровізовані словоформи на зразок *neeborheid* (сусідство), *auldness* (старість), *weemenfolk* (жіноцтво), що демонструє живу енергію мовотворення [McLeod 2009]. У цьому аспекті Скотс поєднує архаїчну морфологію із сучасною творчою гнучкістю.

Семантична структура лексикону Скотс має особливо складну організацію, зумовлену історичним багатошаровим розвитком. За спостереженням [Millar 2016], значна частина слів у цій мові характеризується полісемією та функціональною гнучкістю. Багато лексем одночасно виконують кілька рольових функцій – називну, оцінну та емоційно-експресивну. Наприклад, *braw* може означати «красивий», «добрий», «вагомий»; *wee* – «маленький» і водночас «улюблений»; *blether* – «балаканина», але також «привітна розмова». Така гнучкість свідчить про високий ступінь прагматичної пристосованості лексики до реального мовлення.

Важливою лексичною ознакою є розвинена синонімія. Як зауважує [McClure 1994], у Скотс практично будь-яке поняття може мати кілька паралельних позначень, що походять з різних етапів мовного розвитку або запозичені з інших мовних систем. Так, поняття «говорити» передається словами *speak*, *talk*, *spae* (давньоскандинавського походження), гіперболічне *blether* та зменшено-оцінкове *crack*. Усі ці варіанти не позначають однакової міри формальності або емоційної насиченості, а відрізняються соціальними та

жанровими відтінками. Подібна синонімія – ознака високого розвитку лексичної системи та її динамічності.

Антонімія у місцевій лексичній системі часто реалізується через морфологічні засоби – префікси *un-* та *mis-* (*ceevil/unceevil*, *ken/misken*), що також зберігають спадковість від староанглійських моделей. Поряд із цим активно використовуються протиставлення за емоційною ознакою – *blithe/dour*, *wee/grand*, що функціонують у щоденному мовленні та прозі (Роберт Бернз навмисне поєднував такі контрасти для створення іронічного ефекту).

Особливий інтерес становить питання питомих і запозичених етимологічних груп. Стосовно запозичень [Aitken 1981] розрізняє три типи адаптації в Скотс:

1. Фонетична, коли запозичення змінює звучання під впливом внутрішніх правил (наприклад: фр. *court* > *coort*, *servant* > *servand*);

2. Морфологічна, коли запозичене слово отримує суфікси або флексії мови-реципієнта (*gentil* > *gentilty*, *count* > *coonty*);

3. Семантична, коли іноземне слово набуває нового значення (*gaffer* – «хазяїн», а в Скотс – «старійшина сусідства»).

Завдяки таким механізмам формувався власний лексичний шар, що поєднує в собі інтернаціональність і місцеву специфіку [Millar 2018] називає це «ефектом паралельних систем»: Скотс зберігає інтернаціональні словотвірні елементи, але переосмислює їх через локальний контекст.

У фонологічному сенсі багато лексем мають особливу звукову ідентичність. Типовим прикладом є горлове вимовлення [r], втрата кінцевого [t] у *wi'* («з») та редукція голосних (*aboot* замість *about*, *guid* замість *good*). Ці ознаки надають лексемам фонетичного колориту, який є невід'ємною рисою мовної ідентифікації носіїв.

Важливим аспектом є соціолінгвістична варіативність лексики. [McLeod 2009] зазначає, що Скотс має багаторівневий лексичний континуум – від повністю діалектних до майже італізованих форм англійської. Приклади – *puckle* («дещо, невелика кількість»), *braid* («широкий»), *ken* («знати»), які

можуть використовуватись поряд із англійськими *suitable*, *wide*, *know* залежно від ситуативної необхідності. Водночас лексична варіативність слугує засобом стилізації. У сучасних медіа та літературі такий код-світчинг часто передає емоційне самовираження та прагнення актуалізувати національний колорит [Johnstone 2010].

Лексика Скотс поступово адаптувалась до писемного стандарту, але продовжує підтримувати усно-діалектну базу. Після другої половини XX ст. спостерігається тенденція до неологізації – створення нових слів на ґрунті традиційних морфем. Такі новотвори, як *mindinless* («неуважний»), *textie* («повідомлення»), *snecky* («підозрілий») є прикладом поєднання сучасних комунікативних реалій із діалектною словотворчою базою [Millar 2018]. Оновлення лексики свідчить про життєздатність мовної системи та її адаптивність до нових конотативних сфер.

Серед лексичних новоутворень варто виокремити також інверсійні конструкції, де словотворення відбувається через зміщення частин мови: *pure dead brilliant* (замість «дуже чудово»), *right braw* (підсилений ступінь «гарний»). Такі форми характерні для усного розмовного *Urban Scots* (місцевий шотландський) й засвідчують тенденцію до стиснення синтаксису через лексичну насиченість.

Для сучасної лексикографії важливою є проблема фіксації і нормалізації лексики Скотс. У новітніх словниках [Concise Scots Dictionary 1999]; (оновлення 2017 р.) укладачі [McClure 1921; Grant 1988] намагаються представити мову як повну лексичну систему, а не як сукупність локальних варіантів. Кодифікація сприяє формуванню стандарту письмової норми, проте водночас зберігає допуск до варіативності – що відповідає історичному характеру Скотс.

Порівняльний аналіз [Murison 1979; Millar 2016] показує, що лексика Скотс є найбільш збалансованою між архаїчністю та інноваційністю серед германських мов. На відміну від нідерландської чи фризької, де спостерігається переважна консервативність, у Скотс поєднуються давні англосаксонські основи й динамічні фонетико-лексичні пристосування до контактів з

англійською. Це створює унікальний лексичний тип, який є водночас консервативним і прогресивним.

За характером словникових значень лексика поділяється на три функціональні зони [Millar 2018]:

– основна (універсальна повсякденна лексика);

– регіональна (використовується у певних ареалах – наприклад, північно-східна Шотландія);

– ідентифікаційна (символічна, національно значуща – наприклад, *bairn*, *wee*, *laird*).

Співіснування цих зон забезпечує системний баланс між комунікативною зрозумілістю та культурною самобутністю.

Змістовно лексика Скотс відзначається вираженою емоційністю та прагматичністю. У контраст до більш нейтральної англійської лексики шотландська часто має оцінний відтінок. Так, *bonnie* виглядає емоційно теплішим, ніж *beautiful*; *wee* – більш інтимно-дружнє, ніж *small*; *ken* – інтимізоване «знати», на відміну від раціонального *know*. Це свідчить про емоційно-етичну орієнтацію мовлення та високий ступінь соціальної ідентичності.

Підсумовуючи лексичні особливості Скотс, можна виокремити такі основні ознаки:

1. Багатошаровість лексичного складу – давньоанглійська основа, скандинавські, французькі та ґельські впливи.

2. Широка варіативність та розвинена синонімія, що характерна для контактних мов.

3. Збереження архаїчних форм і словотворчих моделей давньогерманського типу.

4. Тісний зв’язок між лексичним вибором та соціолінгвістичними факторами (місце проживання, освіта, ідентичність).

5. Наявність емоційно маркованої лексики як ознаки культурної експресивності.

6. Сучасна тенденція до неологізації й відродження національного лексичного фонду.

Таким чином, лексика Скотс є системним ядерним елементом його мовної структури та водночас ключем до розуміння національної мовної ідентичності Шотландії. Вона акумулює історичний досвід мовної спільноти, зберігаючи сліди різних етапів розвитку мови, і водночас демонструє здатність до функціонування в сучасному соціокультурному просторі. Лексичний склад Скотс поєднує пам’ять історії та динаміку сучасності, гармонійно вписуючись у континуум германських мов і зберігаючи власну структурну та семантичну самобутність.

Аналіз лексичних особливостей Скотс дозволяє глибше осмислити механізми мовної варіативності, процеси мовного контакту та взаємодії споріднених мов у межах багатомовного і мультикультурного простору Європи. Крім того, вивчення лексики Скотс сприяє кращому розумінню ролі регіональних і діалектних форм мовлення у формуванні та збереженні національної ідентичності, а також їхнього значення для підтримання культурної тяглості мовної спільноти.

РОЗДІЛ 2
ЕТНОГРАФІЧНА ЛЕКСИКА В ДІАЛЕКТІ СКОТС

2.1 Тематичні групи етнографічної лексики в діалекті Скотс

Етнографічна лексика становить особливий пласт мовної системи діалекту Скотс, що безпосередньо відображає традиційний спосіб життя, матеріальну культуру, звичаї й соціальні інститути шотландського суспільства. Вона формувалася протягом багатьох століть під впливом соціально-економічних змін, кліматичних умов та міжмовних контактів із англійською, ґельською та скандинавськими мовами. Розвиток цього лексичного шару зумовлений потребою називати явища, притаманні шотландській дійсності, що не мали прямих аналогів в інших культурах.

Основний критерій систематизації етнографічної лексики – її тематична належність. Класифікація за тематичними групами дозволяє виявити внутрішні зв’язки між словами, простежити, як лексика відображає різні сфери побуту та світогляду народу. У діалекті Скотс етнографічний пласт поділяється на кілька основних тематичних груп, які утворюють цілісний лексико-семантичний комплекс.

1. Лексика матеріальної культури та побуту

Однією з найдавніших і найрозвиненіших груп є лексика, що відтворює побутовий та матеріальний уклад життя. Вона охоплює назви елементів житла, хатнього начиння, меблів і засобів домашнього господарювання. Типовими прикладами є *but and ben* – позначення традиційної двокімнатної хатини; *ingle* – вогнище, камін; *lum* – димар; *bothy* – тимчасова хатина або помешкання працівника; *kist* – скриня; *press* – шафа для посуду; *cloot* – ганчірка або рушник.

Ці слова безпосередньо відображають матеріальні умови побуту, характерні для сільської Шотландії, де основою соціального життя тривалий час

залишалася родина і домашнє господарство. Їхня семантика пронизана конкретністю та дотичністю до реалій селянського існування – роботою, теплом домівки, громадською спільністю. У мовній свідомості номінативні одиниці на зразок *hoose* (будинок), *hearth* (вогнище) та *but* (зовнішня кімната) концептуалізують поняття родинності й домашнього спокою, утворюючи стійкі асоціації з ідеєю «затишного дому».

Характерними є також великі семантичні групи лексем, пов'язаних із харчуванням та кухонним побутом. Назви *brose*, *haggis*, *bannock*, *ale*, *porridge* та інші репрезентують традиції простого, але поживного харчування, характерного для шотландців. Ця лексика є невід'ємною частиною етнічних маркерів – через неї відтворюється модель життєвої скромності й практичності. Семема *haggis*, наприклад, означає не лише страву, а й символ національної самобутності, оскільки вона пов'язана з поетичною та фольклорною традицією (згадується в творчості Роберта Бернза як втілення щедрості та гостинності).

Функційно-семантичні поля побутової лексики мають яскраво виражене емоційне та оцінне забарвлення. Зменшувальні форми (*wee hoose*, *weel fire*, *cosie lum*) виконують сентиментальну функцію, створюючи враження домашнього комфорту й душевного затишку. Такі одиниці активно функціонують у фольклорі та розмовному мовленні, утворюючи емоційно позитивний пласт лексики.

2. Сім'я, спільнота та суспільні взаємини

Наступною значущою групою є назви, пов'язані з родинними й соціальними відносинами. Шотландська культура історично ґрунтувалася на тісних громадських зв'язках, де родина та клан відігравали роль основної соціальної одиниці. У лексичній системі це відображено через такі слова, як *bairn* (дитина), *guidman* (господар, чоловік), *guidwife* (господиня, дружина), *lass* (дівчина), *loon* (хлопець), *kinfolk* (родичі), *neebor* (сусід). Такі лексеми зазвичай уживаються з емоційним та оцінним відтінком і є частиною соціально-етичного коду «поваги до близьких».

Структура цієї групи виявляє тенденцію до парадигматичності – схильності до утворення похідних форм, що передають нюанси відносин. Значення лексем часто змінюється залежно від інтонації та контексту: *bairn* може бути нейтральним «дитина», але також пестливим або з відтінком жалісливості. Такі мовні засоби дозволяють тонко висловлювати емоційність та соціальну близькість у комунікації.

Етнографічна лексика на позначення соціальних ролей часто зберігає архаїчні фонетичні риси. Форми *guidman/goodman*, *guidwife/goodwife* мають графічну інтерференцію, що вказує на розвиток паралельних норм у письмовій та усній традиції. Частотність уживання цих паралельних варіантів зумовила їхнє закріплення як соціолінгвістичних маркерів, що зазначають приналежність до селянських, робітничих або міських прошарків.

3. Назви землеробських та ремісничих занять

Матеріальна культура Шотландії базувалася на аграрному укладі, тому система лексем на позначення праці, знарядь та процесів обробітку землі є вельми розвинутою. У мові зберігаються сотні архаїзмів, пов’язаних із сільським господарством: *plough*, *ploughman* (орач), *crofter* (фермер-дрібновласник), *shear* (жати), *harrow* (боронувати), *shieling* (літнє пасовище або хатина на пастбищі). Ці терміни поєднують номінативну та етичну функції – через них мова зберігає пам’ять про працю та мовну традицію землеробів.

Серед іменників, що позначають знаряддя праці, характерними є *scythe* (коса), *sickle* (серп), *hoe* (мотика), а серед дієслів – *redd* (прибирати, розчищати), *mak* (робити, творити), *bigg* (будувати). Вони розкривають лексичну кардинальну ознаку діалекту – конкретність дії, схильність до однослівних, коротких форм із потужною семантикою руху, праці, фізичного зусилля.

Поруч із аграрною лексикою функціонує значна група ремісничих назв: *smith* (коваль), *wright* (столяр), *mason* (муляр), *weaver* (ткач), *spinster* (пряля). Багато з них мають фразеологічні похідні, що використовуються в метафоричному значенні, наприклад: *a canny wright* – «майстер на всі руки», *the guid*

wark o his hauns – «плідна праця». Такі вислови виходять за рамки професійної термінології й виконують соціально-оцінну функцію.

Назви ремесел у Скотс пов'язані з морально-етичною сферою: вміння, дбайливість, самостійність традиційно вважалися чеснотами. Тож у мовній свідомості праця та моральна гідність поєднуються. Внаслідок цього лексика праці часто вживається як метафора для особистих рис людини, наприклад: *he's a wark-weel man* – «людина чесної праці».

4. Лексика природного довкілля та тваринного світу

Природно-географічні умови Шотландії з її гористим ландшафтом, вологим кліматом і прибережним розташуванням зумовили наявність багатого лексикону на позначення елементів довкілля. У Скотс існують одиниці, які є питомими для регіону й не перекладаються точно іншими мовами: *burn* (струмок), *moss* (болото), *glen* (долина), *brae* (схил), *muir* (пустка), *ben* (гора), *loch* (озеро), *eam* (широка низина). Ці номени не просто позначають географічні об'єкти – вони стали елементами національної поетичної символіки.

Крім топографічної лексики, значний пласт становлять назви флори та фауни: *gowan* (маргаритка), *heather* (верес), *rowan* (горобина), *doon* (лебідь), *craig* (скеля, іноді вживається у значенні «орел»). Ця лексика відбиває зорове сприйняття природи як естетичної та духовної цінності, втілює гармонію людини з ландшафтом. Більше того, вона часто використовується в символічних виразах: *the heather on the hill* або *the glen o' peace*, що означають затишшя, спокій, рідний край.

Тематична група лексики природи у Скотс відзначається фонетичною архаїчністю та поетичністю. Її поширеність у народній пісенній традиції свідчить про глибоку етногенетичну зв'язність мови з ландшафтом і природним середовищем.

2.2 Лексико-семантичні особливості етнографічної лексики Скотс

Етнографічна лексика діалекту Скотс є своєрідним каркасом національної мовної системи, у межах якого взаємодіють історичні, соціокультурні й когнітивні чинники розвитку лексики. Семантична структура цього шару відображає матеріальні та духовні реалії життя шотландців, специфіку культурної взаємодії з іншими європейськими регіонами, а також внутрішню організацію власне шотландської національної ментальності. Під лексико-семантичними особливостями у цьому контексті розуміється специфіка значень, їх парадигматичні та синтагматичні відносини в лексичній системі, тематичні й стилістичні поля, а також особливості смислової мотивованості та символічності етнографічних одиниць.

Традиційно лексика Скотс утворює складну семантичну ієрархію, у якій поєднано елементи давньоанглійського, скандинавського, французького та гельського походження. Її семантична система характеризується багатошаровістю та варіативністю, що зумовлено історичним контактним розвитком мови. Кожен лексичний елемент етнографічної підсистеми зберігає триєдину природу: позначення предмета чи явища, репрезентацію культурного змісту та вираження емоційно-оцінного ставлення. Цей трикутник «номінація – культурна пам’ять – оцінка» утворює основу лексико-семантичної організації етнографічних одиниць діалекту.

Семантична специфіка етнографічних лексем виявляється також у наявності семантичних полів, які організовують лексичні одиниці за принципом тематико-поняттєвої близькості. Зокрема, виокреслюються поля побуту (*hoose, lum, ingle, but and ben*), землеробства (*plough, shear, croft, harrow*), соціальних відносин (*guidman, guidwife, neebor, kinfolk*), обрядової та фольклорної культури (*ceilidh, reel, Burns Nicht, Hogmanay*). Усередині кожного поля існують семантичні підкомплекси, пов’язані з окремими аспектами життя. Ці групи перекриваються, створюючи сітку лексичних зв’язків, де одне

слово може належати водночас до кількох сфер. Такий тип організації характерний для усно-побутових мов, у яких значення словоформ гнучко змінюється залежно від контексту.

Із точки зору структури значення для етнографічної лексики Скотс характерна полісемія. Слово *riddle*, наприклад, означає «решето» (знаряддя для просіювання зерна) та одночасно «загадку», тобто форму усної народної творчості. Первинна матеріальна семантика згодом переосмислилася в абстрактну, а таке зміщення свідчить про здатність мови переходити між світами ремісничої практики та інтелектуальної традиції. Явище полісемії є типовим для народних мов із багатою усною практикою, де лексеми пристосовуються до різних контекстів, зберігаючи емоційні відтінки.

Другим важливим семантичним аспектом є синонімія та стилістичні варіанти, які забезпечують гнучкість мовної системи. Для більшості понять етнографічного характеру існують паралельні форми різного соціального та територіального статусу. Так, існують пари *bairn – child*, *ken – know*, *lass – girl*, *hoose – house*, *guid – good*. Перше слово пари характеризує народно-етнографічний кодекс мовлення, друге – нейтральну або літературну англійську норму. Такі пари відображають внутрішню соціолінгвістичну диглосію, за якої мовець свідомо обирає лексичний варіант відповідно до ситуації та стильового рівня.

Синонімія виконує також експресивну функцію. Вибір етнографічної форми дозволяє зберегти мовну ідентичність та додати висловлюванню емоційного колориту. Фраза *the wee bairn in the hoose* створює зовсім іншу стилістику, ніж *the small child in the house* – перша передає тепло, турботу та національний мотив, друга залишається нейтральною. Таким чином, синонімічність у Скотс слугує механізмом культурного вираження.

Семантична система етнографічної лексики *С* заснована на принципі мотиваційної прозорості: більшість номінацій мають етимологічні зв’язки з діями, матеріальними особливостями або зовнішнім виглядом предмета. Так, *but and ben* («зовнішня та внутрішня кімнати») походить від просторової опозиції

периферійного й центрального приміщення оселі; *crofter* («фермер, який орендує малу ділянку») утворене від *croft* – «земельний наділ». Мотиваційність пов'язана з прагненням мовної спільноти зберігати сенсову прив'язаність до конкретної дії чи місця, що підтримує зв'язок мови з практичним досвідом.

Важливим лексико-семантичним процесом є метонімізація – перенесення значення з предмета на його функцію або власника. Наприклад, *laird* означає «землевласника», але в поетичних контекстах може набувати значення «пан високого становища» чи навіть «влада». Подібне співвідношення спостерігається у слові *tartan*, яке первісно означало «тканину з малюнком», а пізніше – «кланову належність», «родову ідентичність». Метафорико-метонімічне мислення характерне для традиційної свідомості шотландців, де предмет виступає знаком соціального статусу або етнічного походження.

Семантична специфіка етнографічних лексем виявляється також у наявності семантичних полів, які організовують лексичні одиниці за принципом тематико-поняттєвої близькості. Зокрема, виокреслюються поля побуту (*hoose, lum, ingle, but and ben*), землеробства (*plough, shear, croft, harrow*), соціальних відносин (*guidman, guidwife, neebor, kinfolk*), обрядової та фольклорної культури (*ceilidh, reel, Burns Nicht, Hogmanay*). Усередині кожного поля існують семантичні підкомплекси, пов'язані з окремими аспектами життя. Ці групи перекриваються, створюючи сітку лексичних зв'язків, де одне слово може належати водночас до кількох сфер. Такий тип організації характерний для усно-побутових мов, де значення словоформ гнучко змінюється залежно від контексту.

У структурі лексичного значення помітна чітка кореляція з емоційними та оцінними компонентами. Для етнографічних слів характерна відкрита оцінність – позитивне сприйняття рідного предмета, людини, місця. Форми *wee, bonnie, guid, braw* виконують емоційно-підсилювальну функцію та слугують для вираження симпатії, прихильності, захоплення. Водночас етимологічно нейтральні одиниці на зразок *dour* (стриманий, непохитний) або *canny*

(обережний, практичний) перейшли у розряд оцінних прикметників, що описують ментально-етичні риси шотландців. На рівні семантики це прояв метаоцінного коду, де лексика виконує ідентифікаційну та оцінну функції одночасно.

Ще однією характерною особливістю є збереження архаїчних понятєвих парадигм. У мові Скотс лексеми стародавнього походження часто поєднують первісне значення з новими конотаціями. Слово *croft* і похідне *crofter* позначають не просто земельний наділ чи фермера, а цілу соціально-економічну систему традиційного землекористування – з етичним відтінком самозарадності та праці на власній землі. Подібно слово *clan* зберігає семантичний обсяг, у якому поєднуються значення «рід», «спільність», «родичі», «народ». Унаслідок цього в етнографічній лексиці спостерігається накладення конкретних та абстрактних сфер, що відбиває традиційну інтегральність народного світогляду.

У лексико-семантичній організації етнографічної лексики також проявляється функціональна дихотомія – розподіл лексем на побутово-нейтральні та поетичні. Перші вживаються в простому побутовому мовленні (*hoose, fire, lum, meal*), другі набувають символічно-художнього забарвлення (*glen, muir, thistle, heather*). Перехід між цими групами є вільним: залежно від жанру й інтенції носія мова легко переосмислює нейтральну номінацію в образну категорію. Саме така мобільність семантики зумовлює її поетичну потужність і здатність до трансмітування культурних смислів.

Вагомим моментом є наявність лексико-семантичних полів із контактними впливами. У Скотс зберігаються численні скандинавізми (*kirk* – церква, *bairn* – дитина, *gait* – дорога), французькі запозичення (*servand, court, gentil*), гельські елементи (*tartan, ceilidh, ben*). Однак у межах етнографічної системи вони набувають власного змісту, відмінного від етимологічного джерела. Тут маніфестується процес «семантичної інкорпорації», коли запозичене слово повністю входить у національну смислову модель, утворюючи новий культурний знак.

Відмінною рисою етнографічної лексики Скотс є її аксіологічна спрямованість. Семантична структура більшості одиниць містить оцінні елементи, що виражають ставлення до праці, природи, людини, спільноти. Слова *guid, braw, blithe, kindly* формують позитивне емоційне поле, тоді як *dour, thrawn, stern* – нейтрально-оцінне, асоційоване з витривалістю й самодисципліною. Таким чином, мова відображає етичну ієрархію народної свідомості, у якій цінуються чесність, стриманість, працьовитість і мужність. Лексична оцінність стає знаряддям самоідентифікації та культурної спадкоємності.

У семантичній парадигматиці етнографічної лексики помітна тенденція до узагальнення й кластеризації значень. Наприклад, семантичне поле «домівка» включає не лише лексеми, що позначають житло, а й низку словорядів із полями емоційного комфорту (*cosie, snug, wee*) та соціальних цінностей (*hame, folk, kindly*). Східчаста структура таких кластерів забезпечує цілісне осмислення поняття «домівка» як матеріального й морального центру життя.

Насамкінець варто зазначити, що лексико-семантичні особливості етнографічної лексики Скотс підпорядковуються загальній для мови тенденції до збереження внутрішньої форми слова. На відміну від стандартної англійської, де значення переважно абстрагуються, шотландський лексикон підтримує конкретно-чуттєву основу поняття, яка зберігає зв’язок із предметним світом. Це риса мови, що відбиває світогляд народу з домінантами традиції, практичної доцільності та емоційної стійкості.

Окремого розгляду потребує явище семантичної деривації в етнографічній лексиці Скотс. Значна частина лексем цього шару утворює розгалужені словотвірно-семантичні гнізда, у межах яких первинне значення поступово розширюється або переосмислюється. Наприклад, лексема kin («рід», «родичі») лежить в основі слів *kinfolk, kinsman, kinship*, що формують семантичний комплекс родинної солідарності. У цьому випадку семантична деривація не лише розширює словниковий склад, а й закріплює ключові цінності традиційного суспільства – спорідненість, взаємну відповідальність і спадкоємність поколінь.

Характерною рисою етнографічної лексики є також збереження семантичної конкретності, яка протиставляється тенденції до абстрагування, властивої стандартній англійській мові. У Скотс більшість етнографічних лексем пов’язані з безпосереднім тілесним, зоровим або просторовим досвідом. Такі слова, як glen, muir, brae, burn, не лише називають природні об’єкти, а й викликають чіткі зорові образи, пов’язані з конкретним ландшафтом. Семантика цих одиниць формується у тісному зв’язку з природним середовищем і тому має високу образну насиченість.

У межах етнографічної лексики чітко простежується концептуальна опозиція «свій – чужий», яка відображається на семантичному рівні. Лексеми, що позначають внутрішній простір спільноти (*hame, folk, neebor, kin*), мають позитивну або нейтрально-позитивну оцінність, тоді як слова, пов’язані з зовнішнім світом або соціальною дистанцією, часто позбавлені емоційного тепла або набувають стримано-оцінного характеру. Така семантична асиметрія демонструє, що етнографічна лексика не є нейтральною системою назв, а відображає глибинну структуру соціального мислення.

Важливу роль у лексико-семантичній організації відіграє також категорія часу. Етнографічна лексика Скотс зберігає сліди циклічного сприйняття часу, характерного для традиційного суспільства. Назви свят, сезонних робіт, обрядових подій (*Hogmanay, Whitsunday, harvest time*) формують семантичне поле, у якому час постає не як лінійний процес, а як повторюваний ритм життя. Ця особливість семантики зумовлює тісний зв’язок лексики з календарними та обрядовими практиками.

У лексико-семантичному плані етнографічна лексика також відзначається високим ступенем прагматичної насиченості. Значення слова часто актуалізується лише в конкретній комунікативній ситуації та залежить від інтонації, контексту й соціального статусу мовців. Наприклад, прикметник wee може виражати як буквальну малість, так і ласкавість, іронію або навіть знецінення. Така семантична багатофункціональність є характерною рисою мов усної традиції, де слово тісно пов’язане з живим мовленнєвим актом.

Не менш важливою є роль метафоризації у формуванні етнографічної семантики. Багато лексем, що первісно позначали фізичні дії або властивості, у процесі мовного розвитку набули абстрактних значень. Так, прикметник *dour* («твердий», «суворий») семантично трансформувався у характеристику характеру, а слово *stout* («міцний») почало вживатися для опису моральної стійкості. Подібні метафоричні зсуви свідчать про антропоцентричну спрямованість лексичної системи Скотс, у якій фізичний досвід слугує основою для осмислення внутрішніх якостей людини.

Лексико-семантичні особливості етнографічної лексики Скотс також проявляються у високому ступені варіантності значень. У різних регіонах Шотландії одна й та сама лексема може мати відмінні смислові відтінки або різний ступінь емоційної забарвленості. Це явище регіональної семантичної диференціації є наслідком історичної фрагментації мовного простору та тривалої ізольованості окремих мовних спільнот. Водночас така варіативність не руйнує цілісності лексичної системи, а, навпаки, збагачує її внутрішні ресурси.

Слід також зазначити, що етнографічна лексика Скотс виконує функцію семантичної стабілізації мови. У періоди інтенсивних соціальних і мовних змін саме традиційні лексеми зберігають сталі значення та забезпечують спадкоємність мовної картини світу. Вони виступають своєрідними «якорями пам’яті», що стримують повну асиміляцію діалекту стандартною англійською мовою.

Таким чином, додатковий аналіз лексико-семантичних особливостей етнографічної лексики Скотс засвідчує її складну багаторівневу організацію. Вона поєднує конкретність і образність, оцінність і прагматичну гнучкість, регіональну варіативність і семантичну сталість. Цей лексичний пласт не лише номінує реалії традиційного життя, а й структурує національну мовну свідомість, забезпечуючи безперервність культурної та семантичної традиції.

Отже, етнографічна лексика Скотс виявляє складну лексико-семантичну структуру, що характеризується багатозначністю, високою емоційністю, оцінністю та здатністю до метафоризації. Семантична динаміка цього пласту свід-

чить про життєздатність і самобутність мови, її потужний культурний потенціал і роль у збереженні національної ідентичності Шотландії. Через свої значення етнографічна лексика репрезентує ментальні цінності – працьовитість, стриманість, щирість, повагу до землі та родини, – що формують етичну основу шотландського характеру й становлять зміст символічного світу мови.

2.3 Роль етнографічної лексики в сучасному мовленні

Етнографічна лексика є одним із найважливіших елементів мовної спадщини шотландського народу, що поєднує історичну глибину традиції із комунікативною динамікою сучасності. У діалекті Скотс, який посідає проміжне місце між англійською та іншими германськими мовами, саме етнографічна лексика забезпечує спадкоємність національної пам'яті й ментальних цінностей. У сучасному мовленні ця група лексики функціонує як маркер ідентичності, емоційно-культурний код та засіб прагматичного самовираження.

Починаючи з другої половини XX ст., відродження Скотс як мови суспільної комунікації зумовило розширення її лексичних функцій. Від місцевого діалекту для щоденного спілкування вона поступово перетворилася на етичний і культурний символ Шотландії. Етнографічна лексика при цьому відіграла роль центрального стрижня, оскільки саме в ній найповніше відображено національні образи, традиції й емоційний профіль мовців. Сьогодні використання народних лексем у побутовому, медійному та освітньому дискурсах свідчить про прагнення шотландців зберегти мовну самобутність навіть у глобалізованому англомовному світі.

У повсякденній комунікації Скотс етнографічні елементи зберігають своє життя переважно в усній формі. Носії діалекту використовують такі слова, як *bairn* (дитина), *lass* (дівчина), *aye* (так), *nae* (ні, заперечна частка), *wee*

(маленький), *guid* (гарний) у звичайних життєвих ситуаціях – на роботі, вдома, у шкільному середовищі. Подібна лексика виконує ідентифікаційну функцію – вона допомагає мовцеві сигналізувати належність до регіону чи соціальної спільноти. Особливо це помітно в міських центрах ключових областей (Глазго, Абердин, Данді), де мікс стандартної англійської та етнографічно забарвленого Скотс утворює так званий «урбаністичний діалект».

Присутність етнографічних лексем у щоденному мовленні слугує не стільки для номінації предметів побуту, скільки для вираження емоцій та настрою. Фраза *it's a braw day the day* («гарний день сьогодні») є маркером дружності та спільності, а використання *wee* («трошки») замість *small* передає м'якість і тепло тональності. У такому контексті етнографічна лексика набуває функції соціального сигналу: вона створює враження простоти, близькості, щирості та «свого» мовного середовища.

Значну роль у поширенні народних форм відіграють комунікативні платформи – радіо, телебачення, соціальні мережі. У сучасному інтернет-дискурсі лексема *braw* часто використовується як маркер національної гордості (*#brawScotland, #weeCountry*). Таким чином, етнографічні слова набули нових функцій меметичного й ідентифікаційного характеру, переходячи з усної традиції в цифровий комунікативний простір.

Водночас активізація етнографічної лексики Скотс у публічному просторі пов'язана з процесами мовної легітимації та символічної нормалізації. Використання народних лексем у заголовках газет, рекламних слоганах, політичних промовах і культурних маніфестах сприяє закріпленню Скотс як маркера автентичності й локальної гордості. У таких контекстах етнографічна лексика виконує не лише комунікативну, а й ідеологічну функцію, слугуючи інструментом мовної політики, спрямованої на утвердження регіональної ідентичності в межах багатомовного британського простору.

Особливого значення набуває функціонування етнографічних одиниць у художньому та напівхудожньому дискурсах. У сучасній шотландській літературі, поезії та драматургії Скотс активно використовується для створення

автентичних персонажів і передачі локального колориту. Лексеми на зразок *hame, ken, folk, bairn, aye* виконують функцію маркерів «внутрішнього голосу» культури, через які читач отримує доступ до емоційного та ціннісного виміру шотландського досвіду. У цьому разі етнографічна лексика переходить із побутової сфери у сферу символічного репрезентування національного світогляду.

Не менш показовою є роль етнографічної лексики в освітньому середовищі. У другій половині XX – на початку XXI ст. у Шотландії з'являються освітні ініціативи, спрямовані на інтеграцію Скотс у навчальні програми як об'єкта вивчення та засобу культурної освіти. У підручниках і дидактичних матеріалах етнографічна лексика подається не як архаїчний або маргінальний елемент, а як повноцінний ресурс формування мовної свідомості та культурної компетентності. Такий підхід сприяє зниженню стигматизації народних форм і формує у студентів позитивне ставлення до власної мовної спадщини.

Варто також зазначити, що сучасне функціонування етнографічної лексики Скотс характеризується високим ступенем варіативності та гібридизації. У мовленні молодших поколінь спостерігається поєднання традиційних народних лексем зі сленговими й глобалізованими елементами англійської мови. Це створює нові лексико-семантичні конфігурації, у яких етнографічні одиниці зберігають ідентифікаційний потенціал, водночас адаптуючись до сучасних комунікативних потреб. Така гнучкість підтверджує динамічний характер Скотс і його здатність функціонувати в умовах мовної конкуренції.

Отже, у сучасному соціокультурному контексті етнографічна лексика Скотс виходить за межі традиційного побутового вжитку та набуває статусу знакової системи, що акумулює історичну пам'ять, колективні цінності та емоційні установки мовної спільноти. Її активна присутність у повсякденному, медійному, освітньому й художньому дискурсах свідчить про процеси мовного відродження та переосмислення ролі народної лексики як ключового чинника збереження й трансляції шотландської національної ідентичності.

Культурна комунікація відіграє ключову роль у підтриманні лексичної життєздатності Скотс. Поезія, проза, драматургія та пісенна творчість Шотландії традиційно використовують етнографічну лексику як засіб естетичного та ідеологічного вираження. Твори Роберта Бернза, Роберта Луїса Стівенсона, Г'ю МакДіарміда зміцнили позиції народних слів у літературному вжитку. У сучасних авторів (наприклад, Джеймса Келмана чи Ірвіна Велша) етнографічна лексика перетворюється на інструмент соціального реалізму, який передає голос «повсякденного героя». Подібне використання мовного матеріалу дозволяє авторам легітимізувати Скотс як мову повноцінного вираження сучасності.

У сфері масової культури етнографічна лексика функціонує як елемент брендово-національної символіки: рекламні слогани, туристичні кампанії, музичні проєкти часто містять слова *wee*, *braw*, *loch*, *ceilidh*, що викликають асоціації з теплом, гостинністю і традицією. Таке використання меметизує лексеми, підсилюючи їхню присутність у колективній свідомості. Етнографічні одиниці стають маркетинговими маркерами національного іміджу та культурного бренду.

Протягом останніх десяти років у Шотландії здійснюється інституційна політика мовного відродження. У багатьох школах етнографічна лексика вивчається як складова національної мовної культури. Учні ознайомлюються з традиційними словами через уроки літератури, фольклору і драматичних вправ, де формується повага до мовного надбання. У викладацькому середовищі Скотс використовується для пояснення лексико-культурних відмінностей та демонстрації спільних європейських германських коренів.
На офіційному рівні етнографічна лексика має обмежене, але символічне застосування. Вона з'являється в публічних промовах, урочистих зверненнях та документах, пов'язаних із культурною спадщиною. Уживання слів на зразок *aye*, *kinship*, *guid neebors* у риторичних виступах служить не тільки для вираження національної колоритності, а й для створення ефекту психологічної близькості з аудиторією.

Дослідження мовних практик показують, що використання етнографічної лексики залежить від віку й соціального статусу мовців. Старше покоління, зокрема жителі сільських регіонів, зберігають ширший активний словник діалектних одиниць, тоді як молодь частіше вживає етнографічні слова в жартівливому або ідентифікаційному контексті. Гендерно також спостерігаються відмінності: жіноче мовлення частіше містить емотивні лексеми (*wee*, *bonnie*, *blithesome*), тоді як чоловіче зберігає оцінні форми з практичним значенням (*canny*, *dour*, *stout*). Такі розбіжності демонструють вплив соціокультурних ролей на лексичний вибір.

Мовна ситуація цифрового віку створила нові контексти для використання етнографічної лексики. Сучасні онлайн-медіа, блоги та соцмережі застосовують Скотс у яскравому візуально-текстовому форматі, де етнографічні лексеми стають засобом самопрезентації. Користувачі вживають вирази *It's a braw nicht the nicht* або *Hame is whaur the heart is* як самостійні лозунги, що закріплюють ідентичність. Мова функціонує як код, зрозумілий «своїм» і сприйманий як знак приналежності до спільноти.

Відео-формати й подкасти, де використовується діалектна мовна підготовленість, сприяють нормалізації етнографічного словника. Відомі шотландські ютубери та радіоведучі підкреслюють гідність народної мови через наміри використовувати її без посмішки чи сором'язливості. Таким чином, етнографічна лексика стає елементом культурного опору мовній гомогенізації.

Мовна практика показує, що етнографічні слова несуть когнітивний та ціннісний зміст спільноти. Через такий словник актуалізується поняття родини, праці, спокою, домівки, чесності. Лексеми *bairn*, *guidwife*, *hoose*, *hame*, *cosie*, *hearth* утворюють емоційне ядро мовної картини світу, де життя сприймається у чуттєвих і моральних категоріях. Для молодших поколінь вони поступово набувають символічної функції, а для старших залишаються буденними. Так створюється інтергенераційний міст – етнографічна лексика поєднує пам'ять попередніх епох із цивілізаційними рангами теперішнього.

Функціональні перетворення етнографічної лексики показують, що вона вийшла за межі архівного фонду та перетворилася на дієвий засіб самовираження. У сучасному мовленні вона виконує принаймні чотири основні функції: ідентифікаційну, емоційно-експресивну, естетичну та комунікативно-прагматичну. Через неї мовець може висловити походження, ставлення до традиції, емоцію близькості чи самоіронії.

У XXI ст. роль етнографічної лексики стрімко зростає у зв'язку зі зміною соціокультурного ландшафту Європи. Проєкти мовного відродження, цифрова лексикографія та освітні програми сприяють відновленню словника Скотс. З'являються нові електронні словники, онлайн-платформи та мультимедійні ресурси, що навчають молодь етнографічній лексиці як частині національної ідентичності. Її роль поступово виходить за межі тільки лінгвістичної категорії – вона стає елементом культурної політики та символом мовного плюралізму.

Підтримка етнографічної лексики також здійснюється через фестивальний і туристичний рух. Під час національних свят таких, як *Burns Supper або St Andrew's Day*, використання шотландських слів стає ритуальним жестом, який підкреслює приналежність до спільної культурної пам'яті. Таким чином, етнографічна лексика Скотс перетворюється на «живий символ» нації – мовний елемент, що об'єднує людей у просторі та часі.

Етнографічна лексика в сучасному мовленні Скотс є багатофункціональним та динамічним феноменом. Вона одночасно зберігає історичну пам'ять і пристосовується до реалій нової епохи, поєднуючи традиційність із інноваційністю. У щоденному спілкуванні вона слугує засобом самовираження та ідентифікації; у культурному дискурсі – носієм національної пам'яті; у медіа та цифровому середовищі – механізмом підтримки мовної різноманітності. Завдяки словам типу *wee*, *braw*, *guid*, *kinfolk*, *hame*, *ceilidh*, мова Скотс продовжує функціонувати як емоційне ядро національної свідомості.

Таким чином, етнографічна лексика не є архаїчним залишком минулого; вона становить активну частину мовної практики, пов'язану з культурною

ідентичністю, емоціями та соціальною спільнотою. У її сучасному вживанні простежується поєднання пам’яті, самоусвідомлення та творчої мовної енергії, що свідчить про життєздатність і відкритість Скотс до майбутнього.

У сучасній лінгвістиці етнографічна лексика розглядається не лише як сукупність назв предметів традиційного побуту, а як складний семіотичний механізм, що відображає культурні сценарії поведінки та систему цінностей мовної спільноти. У діалекті Скотс такі лексеми функціонують як знаки колективної пам’яті, здатні актуалізувати історичний досвід навіть у ситуаціях, далеких від традиційного сільського чи фольклорного контексту. Саме тому в сучасному мовленні етнографічна лексика часто з’являється у переносному, символічному або стилістично маркованому вживанні.

Однією з важливих характеристик сучасного функціонування етнографічної лексики є її полісемантичність. Багато традиційних слів Скотс у XXI столітті не обмежуються одним значенням, а набувають додаткових асоціативних нашарувань. Наприклад, лексема hame означає не лише фізичний простір дому, а й концепт психологічної безпеки, емоційної стабільності та приналежності. У публічному дискурсі це слово може вживатися як метафора національної території або культурного коріння, що підсилює його ідеологічний потенціал.

Важливим аспектом є також стилістична гнучкість етнографічної лексики. У сучасному мовленні Скотс вона може виконувати різні функції залежно від комунікативної ситуації: від нейтральної номінації до іронічного або навіть пародійного вживання. Особливо це помітно в молодіжному середовищі, де етнографічні слова часто поєднуються зі сленгом або елементами глобальної англомовної культури. Такий мовний гібрид не знецінює традиційну лексику, а навпаки – демонструє її адаптивність і здатність до інтеграції в нові соціальні практики.

Окрему увагу слід приділити ролі етнографічної лексики у формуванні мовної ідеології. Використання або ігнорування народних лексем нерідко стає маркером мовної позиції мовця. Свідоме вживання Скотс може виступати

актом культурного самоствердження, а в окремих випадках – формою символічного опору домінуванню стандартної англійської мови. Таким чином, етнографічна лексика набуває політичного виміру, навіть якщо це не є безпосередньою метою мовця.

У соціальному вимірі етнографічна лексика відіграє важливу роль у формуванні горизонтальних зв'язків між членами спільноти. Спільне мовне кодування, засноване на традиційних словах і виразах, сприяє створенню атмосфери довіри та взаєморозуміння. У цьому сенсі етнографічна лексика виконує функцію соціального клею, що об'єднує людей різного віку та соціального статусу навколо спільного культурного коду.

З погляду дискурс-аналізу, етнографічні одиниці Скотс активно використовуються для конструювання наративів локальної ідентичності. У медіатекстах, інтерв'ю, блогах та документальних проєктах вони допомагають створити ефект автентичності й «правдивості» висловлювання. Мовець, який використовує народну лексику, часто сприймається як більш щирий і близький до аудиторії, що підвищує комунікативну ефективність повідомлення.

Не менш значущим є питання взаємодії етнографічної лексики з письмовими формами мовлення. Хоча традиційно Скотс асоціюється з усною комунікацією, у сучасному письмі – художньому, публіцистичному, цифровому – етнографічні лексеми поступово закріплюються як повноцінні елементи тексту. Орфографічна варіативність, характерна для Скотс, у цьому випадку не сприймається як недолік, а розглядається як прояв живої мовної практики.

Особливий інтерес становить функціонування етнографічної лексики в умовах білінгвізму або диглосії, характерних для Шотландії. Багато мовців вільно перемикаються між стандартною англійською та Скотс, використовуючи етнографічні елементи як маркери емоційної насиченості або неформальності. Такий код-світчинг є свідомою комунікативною стратегією, що дозволяє мовцеві адаптувати мовлення до конкретної ситуації.

У контексті мовної освіти етнографічна лексика виконує дидактичну функцію, допомагаючи студентам і школярам усвідомити зв’язок між мовою та культурою. Аналіз народних слів і виразів сприяє розвитку міжкультурної компетентності та формує повагу до мовного різноманіття. У навчальних матеріалах етнографічна лексика Скотс дедалі частіше подається не як екзотичний елемент, а як рівноправна складова мовної системи.

У ширшому культурному контексті етнографічна лексика стає інструментом репрезентації Шотландії на міжнародній арені. Вона використовується у перекладах, туристичних матеріалах, культурних презентаціях, де виконує роль символу національної унікальності. Навіть за межами мовної спільноти окремі слова Скотс сприймаються як впізнавані маркери культури, що свідчить про їхню семіотичну силу.

Отже, додатковий аналіз підтверджує, що етнографічна лексика діалекту Скотс у сучасному мовленні виконує значно ширші функції, ніж збереження назв традиційних реалій. Вона бере участь у формуванні ідентичності, мовної ідеології, соціальних зв’язків і культурних наративів. Її активне використання в різних типах дискурсу свідчить про те, що Скотс не є застиглою мовною формою, а динамічним і відкритим до розвитку мовним явищем.

Таким чином, розширення функціонального поля етнографічної лексики в сучасному мовленні дозволяє розглядати її не лише як релікт традиційної культури, а як стратегічний ресурс культурної сталісті та мовної різноманітності. Завдяки своїй семантичній насиченості й емоційно-оцінному потенціалу етнографічні лексеми виконують роль своєрідних «якорів пам’яті», що закріплюють у мовній свідомості колективний досвід попередніх поколінь. Вони акумулюють історичні смисли, соціальні цінності та символічні уявлення, які продовжують бути релевантними в умовах сучасного комунікативного простору.

Функціонуючи в різних типах дискурсу – від побутового спілкування до медіа, освіти та художньої творчості – етнографічна лексика забезпечує спадкоємність між минулим і сучасністю. Вона створює міст між локальними

формами мовлення та глобалізованими комунікативними практиками, дозволяючи носіям Скотс зберігати національну ідентичність без ізоляції від світових мовних процесів. У цьому контексті народна лексика постає як інструмент культурного діалогу, здатний адаптуватися до нових соціальних реалій, не втрачаючи при цьому власної семантичної глибини.

Поєднуючи традицію та інновацію, етнографічна лексика Скотс демонструє динамічний характер мовної еволюції, у межах якої збереження архаїчних елементів не суперечить процесам оновлення. Навпаки, саме їх взаємодія забезпечує життєздатність діалекту як відкритої й гнучкої мовної системи. Отже, етнографічна лексика виступає ключовим чинником підтримання мовної тяглості, сприяючи збереженню культурного різноманіття та утвердженню Скотс як повноцінного засобу сучасної суспільної комунікації.

ВИСНОВКИ

У рамках завдань, поставлених у цій магістерській роботі, було здійснено ретельний і всебічний аналіз етнографічної лексики діалекту Скотс як одного зі значущих компонентів його лексичного рівня, а також як важливого інструмента фіксації культурно-історичного досвіду й культурного коду шотландської мовленнєвої спільноти. Здійснений аналіз дозволив розглянути мовні одиниці не лише як елементи словникового складу, а й як носії Скотс вербалізують соціально й культурно зумовлені значення. Проведене дослідження підтвердило, що лексичний склад мови виступає одним із ключових засобів збереження колективної пам'яті народу де відображено особливості традиційного способу життя, соціальної організації, історичного розвитку та світоглядних орієнтирів.

У ході аналізу було встановлено, що етнографічна лексика не може розглядатися як допоміжний або вторинний шар словникового складу діалекту. Навпаки, вона відіграє фундаментальну роль у формуванні мовної системи, оскільки безпосередньо пов'язана з національно специфічними формами осмислення дійсності діалектоносіїв та їх вербалізацією. Такі лексичні одиниці не лише номінують реалії матеріальної культури, а й відтворюють соціальні практики, традиційні види діяльності та культурні символи, характерні для шотландського культурного простору. Саме це зумовлює їхню особливу семантичну насиченість та високий ступінь культурної значущості.

Аналіз теоретичних джерел дозволив дійти висновку, що поняття етнографічної лексики має складну, багатовимірну й міждисциплінарну природу. У сучасній лінгвістиці воно інтерпретується в межах різних наукових напрямів, зокрема лексикології, етнолінгвістики, соціолінгвістики та діалектології. Така різноплановість підходів зумовлена тим, що етнографічна лексика органічно поєднує власне мовні ознаки з культурними, соціальними й історичними характеристиками. Це, у свою чергу, підтверджує доцільність комплексно-

го аналізу, застосованого в межах цієї роботи, та його методологічну обґрунтованість.

Історично діалект Скотс належить до західногерманської групи мов і формувався та розвивався в умовах тривалої мовної взаємодії з англійською мовою. Водночас Скотс зберіг значну кількість власних фонетичних, граматичних і лексичних особливостей, що дозволяє розглядати його як мовну систему з виразною внутрішньою самобутністю. Вплив староанглійської, скандинавських, французької та ґельських мов сприяв формуванню багатошарового лексичного складу, у якому етнографічна лексика посідає особливе місце, виконуючи функцію збереження історико-культурної спадщини.

Практичний аналіз фактичного матеріалу засвідчив, що етнографічна лексика діалекту Скотс характеризується чітко впорядкованою тематичною структурою. У процесі дослідження було виокремлено низку лексико-семантичних груп, пов’язаних із традиційним способом життя та побутом, господарською діяльністю й ремеслами, природним середовищем, родинними та суспільними відносинами, а також обрядовою й фольклорною сферою. Така класифікація дала змогу систематизувати мовний матеріал і виявити закономірності його семантичної організації.

Виокремлені тематичні групи у своїй сукупності формують цілісну й упорядковану мовну картину світу носіїв діалекту Скотс. Лексика, пов’язана з побутом і господарською діяльністю, відображає практичну спрямованість світосприйняття та орієнтацію на працю і самозарадність; номінації природного середовища вербалізують тісний і нерозривний зв’язок людини з ландшафтом і кліматичними умовами; лексика родинних і суспільних відносин репрезентує уявлення про спільноту, соціальні ролі та відповідальність; обрядово-фольклорний пласт фіксує традиційні моделі поведінки, колективну пам’ять і символічні цінності. Таким чином, тематична організація етнографічної лексики Скотс постає як структурний механізм репрезентації національно специфічної мовної картини світу діалектоносіїв.

Дослідження лексико-семантичних особливостей етнографічної лексики Скотс засвідчило її високу національно-культурну маркованість. Значна частина таких лексем не має прямих відповідників у стандартній англійській мові, оскільки вони позначають реалії, притаманні виключно шотландському соціокультурному контексту. Це підкреслює унікальний статус етнографічної лексики як вербалізатора культурно зумовлених значень та водночас ускладнює процес міжмовної комунікації й перекладу без втрати важливих семантичних і прагматичних відтінків.

Окрему увагу в роботі було приділено семантичній організації етнографічних лексем. Установлено, що для них характерні архаїчні риси, семантична варіативність, образність і здатність до вторинного переосмислення. Усе це свідчить про тісний і безпосередній зв’язок мови з колективним досвідом, народною традицією та історично сформованими моделями мислення.

Аналіз сучасного лінгвістичного стану діалекту Скотс, а також умов його функціонування показав, що, незважаючи на процеси глобалізації та зростаючий вплив англійської мови, етнографічна лексика зберігає свою функціональну значущість. У сучасному мовному просторі вона дедалі частіше набуває символічного характеру й використовується як маркер локальної та національної ідентичності, виконуючи роль інструмента культурної саморепрезентації та засобу актуалізації мовної спадщини.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна стверджувати, що етнографічна лексика є одним із ключових системоутворювальних компонентів діалекту Скотс, який забезпечує спадкоємність мовної традиції та відображає базові цінності шотландської культури. Через свою семантичну структуру вона репрезентує специфічні ментальні установки, пов’язані з уявленнями про працю, спільноту, землю та соціальну відповідальність, і тим самим формує стійкий культурно-мовний простір.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їх використання в освітньому процесі під час викладання дисциплін із лексиколо-

гії, діалектології, етнолінгвістики та перекладознавства. Крім того, матеріали дослідження можуть слугувати теоретичною та емпіричною основою для подальших наукових розвідок, спрямованих на вивчення мовної картини світу та проблем збереження регіональних мовних різновидів.

Перспективи подальших досліджень полягають у здійсненні зіставного аналізу етнографічної лексики діалекту Скотс з іншими регіональними формами англійської мови, що дозволить виявити як спільні тенденції розвитку, так і специфічні риси національно маркованого лексикону. Окрім цього, актуальним видається вивчення особливостей функціонування цього лексичного пласта у сучасному медійному та цифровому дискурсі, зокрема в контексті процесів мовної стандартизації, глобалізації та переосмислення регіональної ідентичності. Такий напрям досліджень сприятиме глибшому розумінню динаміки розвитку етнографічного лексикону, а також ролі регіональних мовних різновидів у збереженні й актуалізації культурної спадщини в умовах сучасного мовного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Allan K. Linguistic Meaning. London : Routledge, 1986. 352 p

2. Anderson B. Imagined Communities. London : Verso, 1983. 256 p.

3. Aitken A. J. The Scots Language. Edinburgh : Edinburgh University Press, 1984. 192 p.

4. Aitken A. J. Scots and English in Scotland. *Trudgill, P. (ed.). Language in the British Isles*. Cambridge : Cambridge University Press, 1984. P. 94–120.

5. Beal J. Language and Region. London : Routledge, 2010. 184 p.

6. Blommaert J. Discourse: A Critical Introduction. Cambridge : Cambridge University Press, 2005. 299 p.

7. Bucholtz M., Hall K. Identity and Interaction. *Discourse Studies*. 2005. Vol. 7 (4–5) P. 585–614

8. Comrie B. The Major Languages of Western Europe. London : Routledge, 1990. 432 p.

9. Corbett J. Language and Scottish Literature. Edinburgh : Edinburgh University Press, 1997. 240 p.

10. Coupland N. Style: Language Variation and Identity. Cambridge : Cambridge University Press, 2007. 274 p.

11. Craigie W. A. The Scottish Language. Oxford : Oxford University Press, 1924. 118 p.

12. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge : Cambridge University Press, 1995. 512 p.

13. Crystal D. Language Death. Cambridge : Cambridge University Press, 2000. 192 p.

14. Douglas F. Scottish Culture and Vocabulary. Edinburgh : John Donald Publishers, 1989. 210 p.

15. Edwards J. Language and Identity. Cambridge : Cambridge University Press, 2009. 328 p.

16. Ethnologue : Languages of Scotland. Dallas : SIL International, 2023. URL : https://www.ethnologue.com/subgroups/scotland (accessed 10.11.2025).

17. Fishman J. Language and Ethnicity. Oxford : Oxford University Press, 1977. 284 p.

18. Grant W., Dixon J. Manual of Modern Scots. Cambridge : Cambridge University Press, 1921. 164 p.

19. Hall S. Cultural Identity and Diaspora. *Identity : Community, Culture, Difference*. London : Lawrence & Wishart, 1990. P. 222–237.

20. Henderson H. Scottish Folk Culture. Edinburgh : Birlinn, 1987. 198 p.

21. Hickey R. The Elaboration of the Anglophone Periphery. Cambridge : Cambridge University Press, 2016. 310 p.

22. Hickey R. Varieties of English. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 432 p.

23. Hymes D. Ethnography of Speaking. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1964. 112 p.

24. Johnston P. Regional Variation in Scots Phonology. *Jones, C. (ed.). The Edinburgh History of the Scots Language*. Edinburgh : Edinburgh University Press, 1997. P. 87–112.

25. Johnstone B. Language and Identity. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 220 p.

26. Jones C. A History of Scots. Edinburgh : Edinburgh University Press, 1997. 252 p.

27. Jones C. The Edinburgh History of the Scots Language. Edinburgh : Edinburgh University Press, 1997. 512 p.

28. Kay C. Historical Semantics and Scots Vocabulary. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2009. 224 p.

29. Macafee C. Traditional Dialects of the Scottish Lowlands. Edinburgh : Edinburgh University Press, 1994. 176 p.

30. Macdonald S. Reimagining Culture. Oxford : Blackwell, 1997. 230 p.

31. McClure J. D. Scots and Its Literature. Edinburgh : John Donald Publishers, 1995. 214 p.

32. McClure J. D. Scots and English : Literature and Language. Edinburgh : Edinburgh University Press, 1981. 176 p.

33. McClure J. D. Why Scots Matters. Edinburgh : Saltire Society, 1988. 96 p.

34. McLeod W. Revitalising Scots and Gaelic. *Scottish Affairs*. 2009. Vol. 69. P. 1–25.

35. Mesthrie R. Introducing Sociolinguistics. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2000. 352 p.

36. Millar R., McColl. A Sociolinguistic History of Scotland. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2007. 304 p.

37. Millar R. McColl. Northern and Insular Scots. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2016. 256 p.

38. Millar R. McColl. Modern Scottish English and Scots. London : Palgrave Macmillan, 2016. 278 p.

39. Millar R. McColl. Linguistic Change and the Great War. Oxford : Oxford University Press, 2018. 312 p.

40. Murison D. The Historical Background of Scots. *Aitken A. J., McArthur T. (eds.). Languages of Scotland*. Edinburgh : Chambers, 1979. P. 15–41.

41. Ó Baoill D. Ethnolinguistics and Minority Languages. Dublin : Four Courts Press, 2000. 210 p.

42. Ringe D. From Proto-Indo-European to Proto-Germanic. Oxford : Oxford University Press, 2006. 328 p.

43. Schneider E. Postcolonial English. Cambridge : Cambridge University Press, 2007. 384 p.

44. Smith J. Scots in the Digital Age. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2012. 198 p.

45. Stuart-Smith J. Scottish English and Scots. *Handbook of Varieties of English*. Berlin : Mouton de Gruyter, 2004. P. 47–67.

46. Trudgill P. Sociolinguistics : An Introduction. London : Penguin Books, 1974. 224 p.

47. Trudgill P. Sociolinguistics : An Introduction to Language and Society. London : Penguin Books, 2000. 256 p.

48. Watson J. Scottish Ethnology and Culture. Edinburgh : Edinburgh University Press, 1993. 186 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

49. Corpus of Modern Scottish Writing. Glasgow : University of Glasgow, 2006. URL : https://www.scottishcorpus.ac.uk/cmsw/ (accessed 10.11.2025).

50. (DOST) Dictionary of the Older Scottish Tongue. Edinburgh : University of Edinburgh Press, 1937–2002. 8 000 p.

51. McArthur T. The Oxford Companion to the English Language. Oxford : Oxford University Press, 1992. 1184 p.

52. Murison D. The Scottish National Dictionary. Edinburgh : Scottish National Dictionary Association, 1931–1976. 6500 p.

53. Robinson M. The Concise Scots Dictionary. Edinburgh : Chambers, 1985. 728 p.

54. Scots Corpus. Glasgow : University of Glasgow, 2004–present. URL : https://www.scottishcorpus.ac.uk/ (accessed 10.11.2025).

55. Scots Language Dictionaries. Edinburgh : Scottish Language Dictionaries Ltd., 2001. URL : https://dsl.ac.uk/ (accessed 10.11.2025).

56. (SND) Scottish National Dictionary. Edinburgh : Scottish National Dictionary Association, 1931–1976.

57. Scottish Studies Review. Edinburgh : University of Edinburgh, 2000–present. URL : https://journals.ed.ac.uk/scottishstudies (accessed 10.11.2025).

58. Warrack A. Scots Dialect Dictionary. Edinburgh : Scottish Academic Press, 1921. 640 p.

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the analysis of the Ethnographic lexicon within the Scots dialect.

The object of the work can be defined as the lexical level of the Scots dialect.

The main aim of the paper consists of research is to establish the linguistic worldview on the basis of ethnographic lexical units of the Scots dialect. It determined the accomplishment of such objectives as:

– to clarify the concept of ethnographic vocabulary in modern linguistics;

– to study and analyze scholarly literature on the origin of the Scots dialect; ;

– to examine the lexical features of the Scots dialect for further analysis;

– to analyze and develop a classification of thematic groups in the Scots dialect;

– to identify the lexico-semantic features of ethnographic vocabulary in Scots.

The scientific novelty of the study lies in an original attempt to investigate and analyze the ethnographic vocabulary of the Scots dialect and to develop an original classification of thematic groups.

Key-words: *lexicon, ethnographic lexicon, dialect, Scots*

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, _____Рибалка Марія Сергіївна_____,
студент(ка)__2__курсу магістратури, форми навчання денна, факультету іноземної філології, спеціальність___035 Філологія, освітньо-професійна програма _Мова і література (англійська), адреса електронної пошти lyunerah@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Етнографічна лексика у складі діалекту Скотс» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (студент) Рибалка Марія Сергіївна